

K I D E

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 1 • 2021



KIDE

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 1 • 2021

www.ulapland.fi/kide

Kide ilmestyy kaksi kertaa vuodessa.

Päätoimittaja MARJO LAUKKANEN

Toimittajat SARI VÄYRYNEN, JAANA OJUVA

Art Director REETTA LINNA

Valokuvaajat ELLI ALASAARI,
SANTERI HAPPONEN

Ilmoitusvaraukset: Tarja Helala, p. 040 528 6083

Päätoimittaja, p. 040 484 4296

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Painos 2 700 kpl, Lapin yliopistopaino, Rovaniemi

Kide (verkko): ISSN: 2242-6612

Kide (painettu): ISSN: 0787-0965

Mediakortti ja osoitteenmuutokset:

www.ulapland.fi/kide

Julkaisija: Lapin yliopisto/Viestintä, PL 122,
96101 Rovaniemi.

tekijä



ANNA MUOTKA

Päivi Puro Rantala

Vapaa kirjoittaja

Kirjoitan Kiteeseen kolumneja, joissa seikkailee Hattara-niminen kummitus. Ensimmäisessä kolumnissa Hattara heräsi yliopiston kirjastossa ja alkoi ottaa selvää, mitä hänen pitkäksi venähtäneiden torkkujensa aikana oli tapahtunut. Yliopiston kummitus kuulee monenlaista ja katsoo asioita ihan omasta näkökulmastaan. Kuvittaja Hilja Paloniemi loihti Hattaran eläväksi. Hattara ei ole mikään pelottava olento tai riivaaja vaan lempeä ja hyvää tarkoittava, kujeellinenkin pikku kummitus. Opin hänestä ja häneltä koko ajan lisää. Usein mietin pitkään, mitä kirjoittaisin, mutta sitten käykin niin, että aihe syntyy kuin itsestään. Ehkä Hattara käy kuiskaamassa sen korvaani?

TEKIJÄ-palstalla esitellään lehden tekijöitä.

POHJOISEN PUOLESTA

- 4 Jälkiä
- Sámegillii
- 5 Mie
- 6 Hattara
- Luovat
- 7 Aura
- Kolumni

TUOKIO

- 24 Tuokio arktisessa

OPISKELUA

- 26 Sarjakuva
- 27 *Edunvalvonnan tulikoe*
- 28 *Yliopistoravintoloiden poissaolo näkyy lautasella ja lompakossa*
- 29 Alumni

KITEYTYKSET

- 30 Kuvataiteilija vinksauttaa maiseman paikoiltaan
- 34 Tasa-arvon karikoita korkeakoulutuksessa
- 36 Etäopetusta suoraan Skotlannista

HIPUT

- 38 *Vapaana umpihangessa*
- 39 Eskon puumerkki
- 40 Julkaisu
- 41 Väitös
- 42 Digigallup
- 44 Voimapaikkani
- 45 Työpäiväni
- 46 Hiutaleita

TEEMA Ruohonjuuritasolla

Tutkimukselta odotetaan usein käytännön hyötyjä ja sovellettavuutta. Mitä ruohonjuuritaso tarkoittaa tutkimuksessa ja opetuksessa? Voiko ruohonjuuritasolta nähdä kauas?

8 Pääkirjoitus JUHA HIMANKA • 10 Käsien kosketeltavaa tutkimusta ja opetusta

16 Häpeän hinta • 18 Kohtaamisia kentällä • 21 Kolumni OSMO RÄTTI

22 Vuoropuhelua duodjin kanssa

18

” Tutkittua tietoa pitää hyödyntää puolueettomasti huomioiden myös ne tutkimustulokset, jotka eivät palvele omaa agenda.

16

” Haastattelussa joudumme olemaan aika haavoittuvaisia puolin ja toisin.

22

” Ympäristön vaihtaminen on luomistyölleni ehdotonta.



SANTTERI HAPPONEN



NILLA-MAHTE MAGGA

Kannen kuva: Elli Alasaari

Pohjoisen puolesta

Ajankohtaisia pohjoisia asioita, ilmiöitä ja ihmisiä.

ANNA MUOTKA



jälkiä

Arktisen keskuksen tiedeviestinnän päällikön kynästä
MARKKU HEIKKILÄ

NOSTALGIAN HETKIÄ

Runsas vuosi sitten, alkutalvesta 2020, tulin olleeksi kymmenen vuotta töissä Arktisessa keskuksessa. Kutsuin työkavereita kahvihuoneen täyteen, tarjosin pullaa ja näytin kuvia, joita oli vuosien mittaan kertynyt retkiltä eri puolille arktista aluetta.

Työkavereita kahvilla. Valokuvia ulkomailta. Vähänpä tiesin, että se oli sitten siinä. Ei tule toistumaan. Sitten taas joskus, on sanottu jo aika pitkään.

Monelle on koronan aikana selvinnyt, että tärkeät asiat ovat lähellä. Mutta monelle on myös selvinnyt, että oma työ, toimeentulo ja mielenrauha ovat kiinni siitä, että muut ihmiset voivat tehdä asioita, jotka eivät ole lähellä. Niitä asioita, jotka kuuluvat entiseen normaalin elämän kategoriaan.

Olen alkanut ymmärtää paremmin kuvakirjoja, joissa on nostalgisia kuvia onnen kesästä 1939. Terijoehiekat. Petsamon matkailumaja. Valmistautuminen Helsingin olympialaisiin 1940.

Lienee syytä kerätä talteen kaikki kuvat, joita kännykkään tuli näppäiltyä mistä tahansa asiasta vuonna 2019. Toivottavasti en poistanut niitä vielä. Sitten voikin miettiä, tuntuuko puolentoista vuoden takaisen normaalin katsominen nostalgiselta vai vain piinalliselta.

SÁMEGILLII

Dán spálttas čáallet olbmot, geat beroštit sámédutkamušas, sámegielas ja sámekultuvrras. Palstalla kirjoittavat saamentutkimuksesta ja -kulttuurista sekä saamen kielestä kiinnostuneet henkilöt.

SÁMI ÁRBARKIIVVA BÁLVALUS STIVREJUUVON GILBBESJÁVRRRI SKUVLLAS

Lappi univesitehta dutkit ja Gilbbesjávrrri skuvlamánát oaidnalit neahtas, dalle go sámi árbarkiivva digitála ohcanbálvalus lei stivrejuvvon skuvlabeaivvi áigge. Gáiddusoktavuođa bokte, Lappi univesitehta prošeaktajoavku oahpásmuhtte digitála arkiivva ohcanbálvalusa prototyhpa, ja čájehe mot lea vejolaš ocat boares hitorjjálaš materiálad sámi kultuvrra birra. Šearres ja movttegis ságastallamat loktanit, go skuvlamánaide lei čájehuvvon mot digitála teknologijija sáhtta buvttadit vejolašvuoda oahppat boares beaivviin. Teknologijija addá ođđa liibbaid geavahit historjjálaš dieđuid, vaikko muhtun materiálat leat arkiveren guhkás olgoriikkaide.

SAAMELAISARKISTOJEN ESITTELYÄ KILPISJÄRVEN KOULULLA

Kilpisjärven koululaiset ja Lapin yliopiston tutkijat tapasivat etäyhteydellä, kun tutkijat esittelivät oppilaille kehitteillä olevaa saamelaisarkistojen digitaalista hakupalvelua. Tutkijat näyttivät, miten hakupalvelun kautta päästään tutustumaan vanhoihin, saamelaiskulttuurista kertoviin arkistomateriaaleihin. Tilaisuudessa vallitsi innostunut tunnelma ja vilkas keskustelu siitä, kuinka tekniikka tarjoaa uusia mahdollisuuksia oppia vanhoista ajoista. Vierailu oli osa koulun saamelaisten kansallispäivän teemaa. Arkiston hakupalvelun pilotointi koululaisille toteutettiin osana Interreg Nordin rahoittamaa ja taiteiden tiedekunnan koordinoimaa Digital Access to Sámi Heritage Archives -projektia.

<https://digisamiarchives.com/>

SAIJA MARJOMAA
dutkanassisteenta / tutkimusapulainen

JONNA HÄKKILÄ
professora, prošeavtta njunušdutki / professori, projektijohtaja
Lappi univesitehta / Lapin yliopisto

mie

JOHANNA IKÄVALKO

SANTERI HAPPONEN

Johtaja luottaa tutkijan aistiin

Biologi johtamassa fyysikkoja, ei tule onnistumaan. Tähän ennakkoluuloon Johanna Ikävalko törmäsi, kun hänet aikoinaan valittiin Ilmatieteenlaitoksen merentutkimusyksikön päälliköksi. Huolestuneille tutkijoille Ikävalko painotti tulleeensa johtamaan yksikköä, ei tutkimusta.

– Tutkijat tietävät kaikilla resursseillaan – aivoillaan, sydämellään, rahoituksellaan – mitä tutkimusta tarvitaan ja mihin sitä pitäisi suunnata.

Ikävalko aloitti helmikuun alussa Lapin yliopiston Arktisen keskuksen johtajana. Hän on taustaltaan merijäättä tutkinut polaaribiologi, joka on parikymmentä vuotta toiminut johtavissa tehtävissä muun muassa liikenne- ja viestintäministeriössä ja Suomen Akatemiassa. Viime vuosina hän on työskennellyt Ilmatieteen laitoksen ohella konsulttina Arctic Monitoring Assessment Program -sihteeristöissä Arktisessa neuvostossa.

Uransa aikana Ikävalko on tarkastellut tutkimusta eri näkökulmista.

– Tutkimus on luonteeltaan alhaalta ylöspäin ohjautuvaa. Toki myös rahoitus ohjaa tutkimusta, mutta meillä on aika hyvin toimivat tutkimusrahoituksen instrumentit.

Tutkimusteema voi tulla ylhäältäpäin, mutta silloinkin se, mitä tehdään, pohjautuu tutkijan aistiin.

Arktisen keskuksen monitieteinen tutkimus levittäytyy niin yhteiskunta-, luonnon- kuin oikeustieteiden aloille. Johtajana Ikävalko haluaa nostaa Arktisen keskuksen profiilia.

– Olemme arktisen osaamisen ja tiedon hub, mitä tulee arktisen alueen kestävään kehitykseen, terveyteen ja vaurauteen, mutta emme ole vielä riittävästi organisoituneet niin.

Hub tarkoittaa solmukohtaa. Ikävalkon tavoite onkin, että Arktisen keskuksen puoleen käännetään ensimmäisenä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, kun tarvitaan arktista asiantuntemusta.

Uuden johtajan ensimmäistä työviikkoa Rovaniemellä seurasi täydellinen helmikuun viikonloppu. Aurinko paistoi, ja pakkasta oli vajaa kymmenen astetta. Ikävalko suuntausi suksiensa kanssa Ounasvaaralle ja oivalsi itsestään jotakin uutta.

– En ole koskaan pitänyt itseäni talvi-ihmisenä, mutta taidan sittenkin olla. Tunsin mielessä ja kehossa kokonaisvaltaista euforiaa.

MARJO LAUKKANEN



hattara

Yliopiston kummitus rakastaa lentämistä ajoissa ja paikoissa.

Aherran sen kanssa pitkään. Asettelen kaksi kirjaa pöydälle sopivan matkaan päähän toistaan, ja pingotan sitten kankaan niiden välille. Nauhat pujotan kirjojen ympärille. Uurastus on vai van arvoinen. Trampoliinini on hieno. Maailman hienoin!

Otan kunnan vauhdit, hypin ylös ja alas.

Ylhäällä näen koko kirjaston, tyhjän ja aution. On-

neksi tämä yksi opiskelija sentään on seuranani. Ja on-

neksi hän ei ole huomannut, että olen lainannut häneltä trampoliinintekovälineet.

Hypeminen on rankkaa, ja minua alkaa väsyttää. Äkkään pöydällä kaksi kynää. Onnistuisikohan se? Ainakin kannattaa kokeilla! Pingotan kankaan kynien varaan ja ta-daa! Minulla on riippumatto. Aaah. Kääriydyn valkoiseen liinaan ja vaivun ihaan uneen.

Herään tuhinaan. Se kuuluu läheltä, ihan liian läheltä. Apua, mihin olen joutunut? Silmiäni edessä on kaksi mustaa aukkoa. Yritän kömpiä ylös, mutta putoan takaisin pepulleni. Tartun kiinni mistä saan. Kuuluu ähinää, ja sitten aivastus.

– Mikä hitsi täällä mun maskin sisällä on? Kutittaa ihan hulla.

Se on se opiskelija. Riippumattoni lentää ilmassa, tarraan kiinni narusta ja heilun hetken edestakaisin. Sitten herään kunnolla ja lennähdän opiskelijan päälle. Hän on asetellut riippumatonni naamalleen ja narut korvien taakse. Omituista!

Pöydällä on neliskulmainen laatikko, josta kurkkii toinen ihminen. Hypähdän opiskelijan paidankaulukselle, siitä näkee paremmin laatikkoon.

– Kiva paita sulla, laatikossa oleva sanoo. – Onko toi joku pelihahmo?

– Mitä? minun opiskelijani kysyy. – Ei tässä mitään hahmoa ole. – Onhan siinä. Tosi söpö!

Hypähdän laatikon luo ja annan siellä olevalle pusun. Hän hämmästyttää niin, että menee ihan punaiseksi. Hihittäen lennän ylös ja peilaan itseäni kattokruunusta. Söpö, selvähän se!

PÄLVI RANTALA



VEETI TUUKAINEN

luovat

Taiteellista toimintaa Lapin yliopistossa

MIELENTERVEYTTÄ TAITEEN KEINAIN

Kun Arktinen muotoiluprosjektin -kurssi starttasi viime syksynä, Huoleton Huone -tiimimme alkoi pohtia, miten voitaisiin edistää opiskelijoiden hyvinvointia. Pehdyimme mielenterveyskysymyksiin, koostimme niistä esitteen ja saimme ajatuksen taidenäyttelystä, jonka avulla olisi mahdollista ilmaista, käsitellä ja purkaa vaikeitakin tunteita. Olimme erityisen kiinnostuneita siitä, miten tunneainin aktivoiminen ja taiteen tekeminen käsityönä voisivat auttaa vähentämään stressiä ja rauhoittamaan mieltä.

Testasimme tätä ajatusta yliopistolla helmikuussa pidetyssä pilottipajassa. Siellä tiimimme jäsenet muotoilivat Tanja Heapen suunnitteleman pienoismallin pohjalta kaksitoista laatikkoa, joista muodostuu yhteinen kokonaisuus. Laatat koottiin 120 cm x 160 cm -kokoiseksi aistitauluksi. Lisäksi järjestimme yhteisöllisen savityöpajan, johon kaikkien opiskelijoiden oli mahdollista osallistua. Paikalle tulleet pääsivät muokkaamaan fiiliksiään tunneistoksia, ja samalla tarjoutui tilaisuus vertaistukeen. Palautelomakkeista ilmeni, että tapahtumalle todella oli tarvetta ja sille toivottiin jatkoa.

Pajoissa syntyneet teokset ja joitakin ryhmäläisten henkilökohtaisia töitä koottiin näyttelyyn, joka oli maaliskuussa esillä Galleria Kopiossa. Voit yhä vieraila siellä virtuaalisesti Instagramissa @huoletonhuone21.

MARJAANA SIVONEN

aura

kyntää yliopiston ajankohtaisia tutkimusaiheita

MIKÄ TEKEE ARKTISESTA KOTIPAİKASTA HOUKUTTELEVAN NUORILLE?

Pohjois-Suomessa ja Venäjän pohjoisosissa monet paikkakunnat ovat saman haasteen edessä: kuinka saada nuoret pysymään tai palaamaan pohjoiseen? Arktisen keskuksen koordinoimassa hankkeessa selvitetiin, mikä tekee arktisen kaupungin tai kunnan nuorten näkökulmasta elinkelpoiseksi ja houkuttelevaksi.

Päätökseen lähteä synnyinsijoiltaan vaikuttavat monet rakenteelliset tekijät, kuten kouluttautumismahdollisuuksien, palvelujen ja vapaa-ajan toiminnan puute sekä vaikeudet työllistyä. Jäämään houkuttavat puolestaan puhdas ja rauhallinen luonto, harrastukset sekä elämisen helppous ja mukavuus pienellä paikkakunnalla verrattuna suuriin kaupunkeihin.

– Lähtemistä myös pidetään usein niin venäläisten kuin suomalaisten nuorten keskuudessa yksinkertaisesti coolimpana ja edistyksempänä kuin kotipaikkakunnalle pohjoiseen jäämistä, toteaa tutkimusprofessori Florian Stammler.

Venäjällä koulutusmahdollisuuksia on lisätty etä- ja lähiopiskelun yhdistämismallilla, joka on ollut käytössä jo pitkään.

– Yhdistelmämallissa suurin osa opinnoista voidaan suorittaa verkossa kotipaikkakunnalta käsin ja sen lisäksi matkustetaan yliopistokaupunkeihin pari kertaa vuodessa. Tämä voisi olla houkutteleva ratkaisu myös joillekin suomalaisille nuorille, Stammler sanoo.

– Toisaalta monet Venäjän arktisella alueella asuvat nuoret kaipaavat paikkoja, joissa viettää aikaa muiden nuorten kanssa ilman varsinaista ohjattua toimintaa, kilpailua tai niin sanottua hyödyllistä tarkoitusta. Tämä ongelma ei tullut esiin niin paljon Suomessa.

ANNE RAJA-HANHELA



ANNA-ERIKKA HEIKKILÄ

ELÄVÄ PERINTÖ

Risto työntää molemmat saappaansa isältä perimiensä suksien siteeseen ja nostaa katseen kohti lumituiskun kätkeviä mertoja. Sauva vasemmassa kädessä, oikeassa heilahteleva ämpäri hän laskettelee kohti koskea.

– Nämät kantava aina, Risto vilkaisee taakse ja huutaa.

Kahlaan. Lumimassa hieroo reisiä.

– Mistäkhään mie saisin samanlaiset, huudan, kun Risto rikkoo jo pakkasyön synnyttämää jääkerrosta mertojen ympärillä.

Hän nostaa merran jäähileiden keskeltä. Kuivaan kahlaamisen synnyttämää hikeä otsalta. Tummat, juovikkaan vihreät kalat liikkuvat vaimeasti merran pohjalla.

Nostan yhden mateista lumen pieksämää taivasta vasten. Keho on voimakas, se vääntelehtii kämmenessäni. Viikset värähtelevät suun molemmilla laidoilla. Sympaattisesta silmästä avautuu maailma kauas muinaisuuteen.

– Soon jääne jostaki valtavan kaukaa, sanon Ristolle.

Silloin maa alkoi nousta ja joen uoma syntyä. Kivet hakivat paikkaansa, ja vesi hieroi niiden kylkiä. Silloin tämä hauraan voimakkaaksi muotoutunut kala haisteli kirkkaana virtaavaa vettä, haki uteliaana tummien kivien koloja.

Sitten silmästä avautuu kesä pari sukupolvea sitten.

Heinäkuussa kosken kuohut hehkuivat pitkän hellejakson lämpöä. Jokisuussa meren syvänteet täyttyivät makean veden lamaannuttavaa lämpöä haistelevista sioista. Elokuun toisella viikolla luoteesta pyyhkivä sade jäähdytti väylän veden. Närän Heikki tuli aamulla koskelle, pyöritteli lippoja kämmenissänsä ja laski sen huolettomasti veteen, niin kuin oli kuukauden ajan laskenut kaloista tyhjään koskeen.

Lippo pysähtyi, tärisi vedessä. Heikin suu leveni yllätyksestä. Siat olivat tunneet pohjoisesta tulevan viileän veden ärsykkeen, ne jättivät meren yhtenä rintamana.

Sinä iltana liiterien katot täyttyivät kirkuvista, siian jätteitä odottavista lokeista. Ilta-aurinko hehkui läntiseltä rannalta, ja siian tuoksu siivitti illan kohti yötä.

– Soon kaunis, sanon Ristolle ja lasken mateen lumelle.

– Villin komea, Risto naurahtaa, – ja mahottoman makea keittokala.

JAAKKO HEIKKILÄ
Valokuvataiteilija

PÄÄKIRJOITUS

JUHA HIMANKA

FILOSOFIAN YLIOPISTONLEHTORI,
VARADEKAANI, YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

” Hyvässä ohjauksessa opiskelijoille pitää antaa tunnustusta oppimisestaan eikä virheiden tekemisestä.

Kerron oppimiskokemuksen. Vuosia sitten osallistuin Gitte Wichmann-Hansenin kurssille, joka oli suunnattu väitöskirjatutkijoiden ohjaajille. Opin päivän kurssilla paljon, mutta erityisesti yksi asia paransi omaa opetustani olennaisesti.

Olin ollut siinä uskossa, että yliopisto-opinnot ovat lähtökohtaisesti kriittisiä. Luulin, että opiskelijaa auttaa parhaiten korjaamalla hänen virheitään, ja näin hän lopulta oppii myös itse korjaamaan omia näkemyksiään, oppimaan itse. Niinpä käytin ohjatessani paljon aikaa opiskelijoiden virheiden korjaamiseen. Tyypillisesti totesin alkuun, että hyvää työtä ja jatkoin sitten pikkutarkkaan virheiden korjaamiseen ollen ylpeä siitä, että olin kaivanut esiin pienimmätkin puutteet. Keräämässäni palautteesta tästä ei kovin paljoa pidetty, mutta olin jatkanut tällä tyylillä jo jonkin aikaa. Olinkin yllättynyt, ellen järkyttynyt, kun Gitte totesi tutkimusaineistoon tukeutuen, että opiskelijalle voi antaa kriittisen kommentin, kunhan sitä edeltää vähintään kuusi kommenttia hänen onnistumisistaan. Oma kommentointisuhteeni oli ollut paremminkin yksi positiivinen ja kuusi negatiivista.

Jotta muodostuisi ruohikko, tarvitaan suuri määrä lähekkäin sijoittuvia ruohonkorsia. Näillä kullakin on osa, joka ei näyntyä päivälle: juuri. Puhumme ruohonjuuritason toiminnasta tai tapahtumista silloin, kun suuresta määrästä pieniä tapauksia – niistä ruohonjuurista – muodostuu olennainen kokonaisuus, nurmikko. Yksittäiset tapaukset eivät tässä erotu keskeisiksi tekijöiksi, vaan kokonaisuuden vahvuus on suuressa määrässä jotakin ei-heti-ilmeistä. Gitteltä opin, että oppiaksemme oppimaan tarvitsemme suuren määrän palautetta, joka tunnustaa onnistuneen oppimisen. Filosofi G. W. F. Hegelinkin mukaan ihminen tarvitsee muilta tunnustusta siinä, millainen persoona hän toivoo olevansa. Hyvässä ohjauksessa opiskelijoille pitää antaa tunnustusta oppimisestaan eikä virheiden tekemisestä. Meille on tyypillisesti helpompi huomata virheitä kuin onnistumisia, mutta voimme oppia nostamaan esiin onnistumiset. Olkoon lähtötaso mikä tahansa, näin toimien suunta on oikea ja opiskelija motivoituu oppimaan.

Tunnustimmepa sitä tai emme, perinteiset yliopistot ovat nykyään kilpailutilanteessa internetin verkkokurssien kanssa. Kustannustehokkaasti toteutetuissa suurissa, kaupallisten toimijoiden internetkursseissa on kuitenkin olennainen puute. Oppimisen ja kasvun juuria ei tunnusteta eikä tunnusteta – osallistujat eivät saa palautetta, kun onnistuvat oppimisessa. ●

Oppimisen ruohon juuri

Käsin kosketeltavaa

tutkimusta ja opetusta

Ruohonjuuritasolta näkee tarkasti lähelle,
mutta voiko sieltä nähdä myös kauas?

TEKSTI MARJO LAUKKANEN | KUVAT ELLI ALASAARI

Lapin yliopistossa tutkitaan ja kehitetään elektronisia tekstiilejä. Niiden tekemiseen tarvitaan komponentteja – kuten kytkimiä, sensoreita, ledejä, sähköä ja johtavaa lankaa – sekä mikrokontrolleri.

H

alu työskennellä ihmisten kanssa. Siinä on kiteytetty syy, miksi Emmi Harjuniemi hakeutui yliopistolle töihin. Harjuniemi on suunnitteluteknologian yliopisto-opettaja taiteiden tiedekunnassa. Hän työskentelee paitsi taideopiskelijoiden ja oman alan tutkijoiden, myös teknologia-alan ammattilaisten kanssa.

– Omasta osaamisesta nousevat esiin parhaat puolet, kun tekee töitä eri alan osaajien kanssa. Teknologia-alan ammattilaisille ei välttämättä ole niin tärkeää, miltä tuote näyttää tai tuntuu, toisin kuin suunnittelijalle, Harjuniemi kuvailee.

Mitä ruohonjuuritason tarkoittaa suunnitteluteknologian yliopisto-opettajalle?

– Se tarkoittaa teknologiaoppimisen kynnyksen mataltamista jo peruskoulussa.

Harjuniemi uskoo, että tekstiiliä ja teknologiaa yhdistämällä voidaan saada yhä useampi tyttö kiinnostumaan teknologiasta.

– Toivon, että tekstiili tekee teknologiasta helpommin lähestyttävää, sillä se on hyvin perinteinen ja pehmeä materiaali. Yhdistelmä on yllättävä.

Harjuniemi ylläpitää etekstiilit.com-verkkosivua ja samannimistä Instagram-kanavaa. Hän on ilahtunut huomattavasti, että seuraajien joukossa on myös kouluja ja opettajia.

Teknologiaoppimisen kynnyksen madaltaminen toimi myös kipinä suomenkieliselle perusteokselle, jonka Harjuniemi kirjoitti yhdessä yliopistonlehtori Piia Pырstöjärven kanssa. *Arktiset e-tekstiilit* julkaistiin viime vuonna, ja se johdattelee käytännönläheisesti suunnittelemaan ja valmistamaan elektronisia tekstiilejä. Teokselle on tiedossa jatkoa, sillä Suomen kulttuurirahasto myönsi siihen helmikuussa apurahan.

Elektroninen tekstiili on tuote tai teos, jossa yhdistetään elektroniikkaa ja tekstiilimateriaaleja. Konkreettinen tuote on esimerkiksi verho, laukku, kirjanmerkki tai tyynty. Elektroniikka sisältävien vaatteiden kohdalla puhutaan päällepuettavasta tai puettavasta teknologiasta.

Harjuniemi kertoo, että e-tekstiilin voi yksinkertaisimmillaan valmistaa tekstiilistä, sähköä johtavasta ompelulangasta, led-valosta ja virtalähteestä, kuten paristosta. Kun kokonaisuuteen liitetään virtapiirin katkaiseva kytkin, saadaan mukaan vuorovaikutus.

” Vuorovaikutteisuus tekee tuotteesta mielenkiintoisemman.

– Vuorovaikutteisuus tekee tuotteesta mielenkiintoisemman.

Monipuolista vuorovaikutusta saadaan aikaan ohjelmoitavien mikrokontrollereiden eli pienten tietokoneiden avulla, jolloin tuote saadaan reagoimaan esimerkiksi valoon, lämpötilaan tai liikkeeseen.

Voisimme ajatella vielä rohkeammin

Emmi Harjuniemi kuuluu professori Jonna Häkkinen vetämään käyttäjäkokemuksen muotoilun tutkimusryhmään. Hänen tekeillä oleva väitöskirjansa paneutuu sekä e-tekstiilien pedagogiikkaan että puettavan teknologian estetiikkaan.

Harjuniemi on suunnitellut kollegoidensa kanssa mekon, jota voi käyttää ensin päivän toimistolla ja joka muuttuu juhlavammaksi iltatilaisuutta varten. Elektroniikan avulla voi säätää mekon paljastavuutta ja kuvioiden näkyvyyttä. Mekon prototyyppi esiteltiin toissa vuonna kansainvälisessä puettavan teknologian konferenssissa.

Emmi Harjuniemi toivoo, että e-tekstiilit saavat yhä useamman tytön kiinnostumaan teknologiasta.



– Yleensä työskentelen tutkimusryhmässä. Pyöritlemme yhdessä ideoita, ja jossain vaiheessa iskee epäily, että tähän on kamalan monimutkaista, miten tämä voisi toimia. Mutta olen huomannut, että aina löytyy ihmisiä, jotka saavat idean toimimaan. Pitäisi vain uskaltaa ajatella vielä rohkeammin.

Harjuniemi opettaa taiteiden tiedekunnassa e-tekstiilin kursseja yhdessä Piia Pырstöjärven kanssa. Hän on huomannut, että usein lopputulos yllättää tekijänsä. Viime hetkiin asti suunnittelijaa saattaa vaivata pieni epäily, että mitäköhän tästä tulee.

– Oikeastaan ikinä ei tiedä tarkkaan lopputulosta, ennen kuin tuote on valmis. Kun sytyttää koodaamalla ensimmäisen ledin tai saa kuulumaan ensimmäisen äänen, tulee tunne, että vau, tämä toimii oikeasti!

Ennen yliopistolle tuloaan Harjuniemi työskenteli vaatesuunnittelijana Luhdalla. Hän muistaa yhä, kuinka kutkuttavaa oli saada käsiinsä tehtaalla valmistettu

Valo syttyy Harjuniemen valmistamaan laukkuun, kun sinne laittaa avaimet, ja koriin, kun sinne laittaa tavaraa. Kaulakoru valaisee kantajaansa.



tuote, jonka oli itse suunnitellut. E-tekstiilin tai puettavan teknologian kohdalla tunne on vielä kutkuttavampi.

– Siinä on jotakin ekstrapaa, kun mukana on vuorovaikutus.

Aika nousta kävelemään

Vuorovaikutuksen suunnittelussa olennaista on käyttötarkoitus. Ulkomuotoaan muuttava mekko suunniteltiin henkilölle, joka kiiruhtaa töistä suoraan juhliin. Harjuniemi on ollut myös mukana suunnittelemassa aktiivisuuspaitaa, jolla haluttiin liikuttaa istumatyötä tekeviä. Mitä kauemmin paitaan pukeutunut on paikallaan, sitä enemmän valoja syttyy paidan miehustaan. Jotta valot saa sammumaan, pitää lähteä liikkeelle.

Kuulostaa hyvältä, varsinkin näin etättyöaikaan, mutta mistä tällaisen paidan voisi ostaa. Ei vielä mistään. Kyseessä on tutkimusryhmän tekemä prototyyppi Idle Stripes Shirt. Se palkittiin vuonna 2018 kansainvälisessä puettavan teknologian näyttelyssä Singaporessa, jossa työ voitti Fiber Arts -näyttelykategorian.

– On haluja ja haaveita kaupallistaa tuotteita, mutta se vaatii sen verran paljon, että en ole vielä lähtenyt siihen.

Kiinnostusta on herättänyt esimerkiksi Harjuniemen suunnittelema laukku, joka kertoo, onko avaimet mukana vai ei. Idea syntyi, kun Harjuniemi kaivoi jälleen kerran tuskastuneena laukkuaan avainnippua etsien. Tästä monien kokemasta hetkestä sai alkunsa laukku, johon syttyy valo, kun avaimet ovat sen sisällä. Se paitasi säästää kaivelemisen vaivalta, myös valaisee käyttäjänsä kaamoksessa.

Mekko, paita ja laukku ovat prototyyppisiä, joita on koekäytetty ja joista on kirjoitettu julkaisuja.

– Teemme käyttäjälähtöistä tutkimusta, jossa käyttäjä ja hänen kokemuksensa ovat keskiössä. Suunnittelemissamme tuotteita testataan oikeassa ympäristössä, mikä lisää saadun palautteen merkitystä.

E-tekstiilien opiskelu vaatii Harjuniemen mukaan sekä opettajilta että opiskelijoilta ennen kaikkea ennakkoluulottomuutta ja innostusta. Tärkeää on aloittaa yksinkertaisilla tuotteilla, jotta innostus ei lopahda alkuunsa.

– Onnistumisen kokemus synnyttää halun oppia lisää ja kehittyä. Kurssien jälkeen osa opiskelijoista on halunnut jatkaa e-tekstiilien parissa.

Lapin yliopistossa kun ollaan, e-tekstiilien kursseilla painotetaan arktisuutta.

– Arktisuus on näkynyt muotoilussa, estetiikassa ja inspiraatiossa. Se tuo tekemiseen omaperäisyyttä.

Myös tuotteiden eettisyyteen ja kierrätettävyyteen kiinnitetään huomioita. Tämän jutun kuvitusta mietittäessä Harjuniemi epäilee, että mekon ja aktiivisuuspaidan prototyypit on luultavasti jo purettu ja osat kierätetty.

Palataanpa alussa esitettyyn kysymykseen: ruohonjuuritasolta näkee tarkasti lähelle. mutta voiko sieltä nähdä myös kauas?

– Tutkijoina meidän pitäisi pyrkiä näkemään teknologian tulevaisuuteen ja päästä muokkaamaan sitä muotoilijan osaamisella. Suunnittelemlamme tuotteilla ja tutkimuksella yritämme raottaa verhoa ja nähdä kauemmaksi. Tutkimus rakentuu aina tutkimuksen päälle, ja sitäkin kautta ruohonjuuritasolta voi vaikuttaa tulevaisuuteen, Harjuniemi vastaa.

Tieto ja taito eivät yksin riitä

Videopuhelun taustalla näkyy lumista maisemaa ja puita, kaarevia muotoja. Tarkemmin katsottuna kaarevat muodot ovat sahoja.

– Opiskelijoiden tekemiä eräsahoja, Miia Hast tarkentaa.

Hast on käsityökasvatuksen yliopistonlehtori kasvatustieteiden tiedekunnassa, jossa hän opettaa tulevia luokanopettajia. Työpaikalla Hast tunnetaan kokeilunhaluisuudesta ja opetusmenetelmien innokkaasta uudistamisesta. Eräsahat on kuitenkin valmistettu kursilla, jota Hast on vetänyt melko samanmuotoisena jo vuodesta 2003. Alussa kurssi tunnettiin nimellä Teknologian historia ja kehitys, sittemmin Käsityö, kulttuuri ja ympäristö.

Tällä käsityön sivuaineen ensimmäisellä kurssilla Hast vie opiskelijat kahdeksi yöksi kesäpaikkaansa Ounasjoen Aapiskosken rannalle. Peräpohjalaistalossa ei ole juoksevaa vettä eikä sähköjä, ja kaikki tehdään alusta asti itse. Opiskelijat ovat esimerkiksi kaataneet puun ja tehneet siitä heinäseipäitä, joille on nostettu itse niitettyä heinää.

– Lähdemme rakentamaan käsityön merkitystä. Opimme asioita, joita ei opita kirjoja lukemalla eikä käsityön tiloissa sahaamalla. Käsityö on kokonaisvaltaista ja yhteisöllistä oppimista.

Hastin mukaan ei riitä, että opettajalla on tietoa ja taitoa – pitää olla myös tahtoa. Ounasjoen rannalla moni opiskelija inspiroituuikin miettimään paitsi käsitöiden,

myös laajemmin kulttuurin ja ympäristön merkitystä.

– Koulutuksella pyrimme vaikuttamaan opettajien tahtotilaan.

Kahdeksan vuotta tutkimusta sahaamisesta

Hast on valmistunut käsityön aineenopettajaksi Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitokselta.

Raumalla aineenopettajia ei jaeta tekstiili- ja tekniseen työhön, vaan he oppivat monimateriaalisen käsityön opettajiksi. Hast on myös valmistunut kuvataideopettajaksi Lapin yliopistosta.

Kun tulevat luokanopettajat osallistuvat Hastin vetämille käsityön

kursseille, he saattavat alkuun huokaista helpottuneena: no tämä ei ainakaan ole mitään tiedettä. Hast on eri mieltä.

– Käsityö perustuu keholliseen tietämiseen. Älykkyys ei voi kulkea ilman ruumista.

Kasvatustieteiden tohtori tietää, mistä puhuu. Väitös valmistui päätyön ohessa.

”Haen aina perusteita, miksi jotakin tehdään.”



Miia Hastin mukaan käsityö on kokonaisvaltaista ja yhteisöllistä oppimista.



Arktisen käsityömuotoilun kurssilla opiskelijat suunnittelivat ja valmistivat yksisuksisen kelkan, Ski-Sledin.

– Väitös oli haastava, filosofinen ja ontologinen matka siihen, mitä sahaaminen on. Opiskelijoita huvittaa, kun kerron, että olen tutkinut kahdeksan vuotta sahaamista, Hast naurahtaa.

– Tieteellisyys on minulla veressä. Haen aina perusteita, miksi jotakin tehdään. Ruohonjuuritasolta lähdettäessä löytyy aina käsitteellisiä lähtökohtia ja viitekehyksiä. Kun vaikka lähdetään sahaamaan, niin mietitään, miten sitä opitaan ja miten sitä opetetaan.

Tutkimuksessa Hast pohti käsityön, tekniikan ja teknologian opettamisen tiedollisia ja toiminnallisia olemuksia. Hän huomasi, että kaikkia kolmea tarvitaan.

Käsityö kohdistuu aineelliseen maailmaan ja korostaa ymmärtämistä. Hastin mukaan esimerkiksi puuta materiaalina ei voi ymmärtää, jos sitä ei pääse koskemaan. Tekniikassa puolestaan korostuu tekniikkojen oppiminen, kun taas teknologia painottuu soveltamiseen ja käyttötaitoon.

Viime keväänä Hast joutui uuden haasteen eteen: miten opettaa hitsausta, elektroniikkaa ja taontaa etänä?

– Simuloimme yhdessä esimerkiksi elektroniikkaa rakentamalla pahvista komponentteja ja piirilevyjä.

Palautteen perusteella etäoppiminen onnistui yllättävän hyvin, ja Hast kertoo itsekin oppineensa paljon. Tekemistä piti käsitteellistä eri tavoin, mutta ymmärrys syntyi edelleen käsin tekemällä.

”Katsokaa, tuleeko sinne lintu”

Hastin mukaan kouluissa käsityö on yhä usein oppiaine, jossa tehdään työ työn perään. Omille opiskelijoilleen hän haluaa korostaa merkityksen löytämistä.

– Sanon, että jos vaikka teette sen linnunpöntön, niin kiinnittäkää se puuhun ja katsokaa, tuleeko sinne lintu.

Tätä periaatetta Hast toteuttaa myös omassa opetuksessaan. Juuri päättyneellä arktisen käsityömuotoilun kurssilla opiskelijat valmistivat vanerista yhdellä sukella kulkevan kelkan. Kurssi ei päätynyt käsityöluokkaan vaan lumiselle Ounasvaaralle, jossa kelkat testattiin viilettämällä rinnettä alas.

Palataan vielä Ounasjoen rannalle, jossa opiskelijat ovat pysähtyneet pohtimaan käsitöitä, kulttuuria, ympäristöä – elämää. Yksi hämmästelee isovanhempiansa hallitsemia taitoja, toinen miettii ihmisen roolia maailmassa ja kolmas puhuu luonnon kunnioittamisesta. Ruohonjuuritasolta voi todellakin nähdä kauas.

– Niin kauas, ettei loppua näy! ●



Häpeän hinta

Syventyminen terveysalan ammattilaisten tuntemaan häpeään on saanut tutkija Ella Nygårdin pohtimaan myös akateemisessa maailmassa esiintyvää häpeää ja nöyryyttämistä.

TEKSTI MARJO LAUKKANEN | KUVA SANTERI HAPPONEN

Tunnereaktion voimakkuus yllätti Ella Nygårdin. Tutkijana hän oli varautunut kuulemaan haastateltavalta rajujakin kokemuksia, mutta ei osannut odottaa, millainen tunnemyrsky häntä itseä odottaisi jälkepäin.

Nygård tekee väitöstutkimusta terveysalan työyhteisöjen häpeää tuottavista tilanteista ja tunneyhteyksistä. Kun omat tunteet yllättivät Nygårdin, hän pohti, tekikö jotakin väärin. Pian hän kuitenkin ymmärsi, että vain kohtasi ihmisen ihmisenä.

– Haastattelussa joudumme olemaan aika haavoit-

tuvaisia puolin ja toisin. On luonnollista tuntea voimakkaasti, kun kuulee toisen rankoista kokemuksista.

Tunteidensa käsittelyyn Nygård löysi avun meditaatioharjoituksista, jotka estävät kuorman kasautumisen.

Nygårdin oli tarkoitus aloittaa aineiston keruu jo viime keväänä, mutta koronapandemia siirsi haastattelut syksyille. Hän teki kasvotusten yhdeksän syvähaastattelua, joista yhdessä käytettiin maskeja. Ensimmäinen tälle keväälle sovittu haastattelu hoidettiin videopuhelimitse.

Tutkijana Nygård haluaa ymmärtää haastateltavien

sekä luoda haastatteluille turvallisen ja empaattisen tilan. Nämä lähtökohdat hän pyrkii kertomaan toiselle niin sanoin kuin elein. Pakon sanelemat muutokset haastattelutilanteissa ovat kiehtovia tutkimusaiheen kannalta. Miten empatia välittyy maskin tai ruudun takaa? Miten niiden luoma etäisyys näkyy aineistossa – vai näkyykö?

Tähän mennessä suurin osa haastatelluista on hoitajia, joten kevään haastatteluihin Nygård toivoo saavansa myös lääkäreitä. Hoitajilla ja lääkäreillä kun on työpaikassaan eri säännöt, vastuut ja hierarkiat.

– Syntykö silloin myös kaksi eri aineistoa?

Nygårdille on tärkeää, että jokainen haastateltava osallistuu tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti eikä esimerkiksi esimiehensä pakottamana. Toistaiseksi kaikki haastateltavat ovat olleet naisia.

– Mistä tämä kertoo? Onko naisten helpompi tunnistaa ja puhua häpeästä? Vai johtuuko tämä siitä, että haastattelijana on nainen?

Häpeä syntyy vuorovaikutuksessa

Työyhteisössä häpeän ajatellaan usein syntyvän virheiden tekemisestä. Kun mokaa, hävettää.

– Haastateltavien kuvaamissa tilanteissa häpeä tulee kuitenkin usein ulkoapäin, vaikkapa siitä, jos on joutunut kollegan huudon kohteeksi potilaan nähden.

Nygårdin mukaan haastateltavien käsitykset häpeästä vaihtelevat, mutta yhteistä on, että häpeä syntyy työyhteisössä vuorovaikutuksessa.

– Koemme häpeää, kun ajatteleamme, mitä muut ihmiset ajattelevat minusta. Häpeä menee minuuteen, emmekä pysty erottelemaan, onko jotakin tehty väärin.

Haastateltavat ovat kertooneet myös myötähäpeästä, jota kollegan puheet tai teot ovat heissä herättäneet. Myötähäpeä voi laajentua koko ammattikuntaan. Esimerkiksi vanhuustyön epäkohdista puhuminen voi herättää miettimään, mitä meistä hoitajista nyt ajatellaan.

Häpeän tuottaminen muuttuu nöyryyttämiseksi, kun se tehdään toisten ihmisten edessä. Työyhteisössä nöyryyttäminen voi olla rakenteellista liittyen esimerkiksi palautteen antamisen tapoihin.

– Ajatus siitä, että häpeä valuu organisaatiossa alaspäin, on kamala ja kiehtova.

Nygårdin mukaan organisaatio voi tuottaa jatkuvas-

ti häpeää, mutta sysätä vastuun häpeän käsittelemisestä yksilölle. Tutkimusten mukaan häpeä vähentää empatiakykyä ja lisää virheiden peittäilyä. Häpeää tuntevat kokevat olevansa eristyksissä. Jos tunnetta pysyy käsittelemään toisten kanssa, voi huomata, ettei olekaan yksin.

– Yhteyden tunteminen vähentää häpeää.

Iso este innovaatioille

Arkipuheessa häpeä ja syyllisyys voivat sekoittua toisiinsa, eikä kaikissa tutkimuksissakaan tehdä eroa niiden välille. Nygårdin mukaan tunteiden erottaminen on kuitenkin tärkeää.

– Häpeä kohdistuu minuuteen, ja se voi aiheuttaa merkittäviä psykologisia ja sosiaalisia haittoja. Syyllisyys kohdistuu puolestaan toimintaan, jolloin sillä voi olla positiivisia vaikutuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Syyllisyyden tunteminen voi johtaa toiminnan analyysiin: ”Mitä olisi kannattanut tehdä toisin?” Se voi saada muuttamaan toimintaa työyhteisön kannalta parempaan suuntaan. Häpeä sen sijaan kääntyy sisäänpäin itsensä mollaamiseksi: ”Että olenkin näin huono, ei minusta ole mihinkään.”

– Häpeän tuottaminen on vallankäytön keino. Häpeäkin voi saada noudattamaan sääntöjä, mutta mikä sen hinta on?

Työyhteisöissä esiintyvää häpeää on tunnistettu ja tutkittu eniten juuri sosiaali- ja terveysalalla. Häpeä ei

kuitenkaan rajoitu tietylle alalle. Aloittelevana tutkijana Nygård on tunnistanut häpeää eri tilanteissa. Häntä hävetti, kun hän tutkimusaiheesta innostuneena otti yhteyttä yliopistolla eri ihmisiin eikä kukaan aluksi vastannut. Hylätty apurahahakemukset ovat herättäneet riittämättömyyden tunnetta, jota

hyväksytytkään hakemukset eivät poista.

– Uudelle areenalle astuminen on häpeäherkkä tilanne ja herättää kysymään, olenko tarpeeksi hyvä. Akateeminen maailma on aika nöyryytysherkkä, vaikka emme sitä välttämättä itse huomaa.

Tavanomaisessa seminaartilanteessa saatetaan puuttua työn jokaiseen yksityiskohtaan ja virheeseen monen ihmisen edessä. Nygårdin mukaan häpeän vaaraan kannattaa suhtautua vakavasti.

– Tutkimuksissa häpeän on todettu olevan iso este innovaatioille. ●

” Häpeän tuottaminen on vallankäytön keino.

Kohtaamisia

Parhaimmillaan käytännön ja tutkimuksen vuoropuhelu on kuin jatkuva, opetuksen kehittämiskokeilujen tutkimus. Saadut tulokset keskustelutetaan viimeaikaisen tutkimuksen kanssa, mikä tuottaa uudenlaisia näkökulmia omille kehittämiskokeiluille jatkossa. On tärkeää seurata muidenkin tekemää tutkimusta ja kehittää opetusta tutkimustuloksista saatujen ideoiden ja mallien pohjalta tutkimusryhmissä.

Tutkimuksen ja opetuksen yhteydessä en käyttäisi sanaa ruohonjuuritaso. Käytännön opetustyö jo sinänsä perustuu tutkimuksiin, koska myös opettajankoulutus perustuu tutkimuksiin. Isommassa mittakaavassa käytännön työ tarkoittaa minulle esimerkiksi osallistumista tieteellisiin konferensseihin sekä koulutukseen ja sen kehittämiseen liittyviin yhteisöihin. Olen luonut itselleni melkoisen verkoston.

Kuluvan lukuvuoden aikana olen ollut mukana monissa yhteisöissä. Yksi niistä on lausunut perusopetuksen päättöarvioinnin musiikin kriteereihin, kaksi on lausunut koulutuspoliittisen selonteon luonnokseen ja yksi valmisteleo parhaillaan opettajankoulutuksen kehittämissälinjoja. Jatkuva kosketuspinta käytännön opetustyöhön sekä sen kehittämiseen ja tutkimiseen on tärkeä voimavara tällaisessa yhteiskunnallisessa vuorovaikutustyössä.

Suomi on pieni maa, jonka koulutusjärjestelmä tunnetaan ja tunnustetaan kansainvälisesti. Siitä huolimatta meidän täytyy

parantaa sekä tutkimuksen että tutkimusperustaisen opetuksen laatua. Tietoa tehdyistä kokeiluista ja tuloksista täytyy levittää nykyistä paremmin. Jos yliopistojen opetushenkilökunnalle saadaan enemmän työaika ja mahdollisuuksia tehdä koulutukseen, kasvatukseen ja opetukseen liittyvää pitkäjänteistä tutkimusta perusrahoituksella, alan kehittämissäpyrkimykset ja niiden tulokset saadaan vahvemmin esille.

Meillä on vielä paljon matkaa hallituksen koulutuspoliittisessa selonteossa esittämään tavoitteeseen: ”Suomi on innostava paikka tehdä tutkimusta ja tutkimusympäristöt ovat maailmanluokkaa. Huippuosaajat muuttavat Suomeen ja parantavat Suomen osaamistasoa.” Tämän tavoitteen edellyttämiä toimenpiteitä toivon edistetävän myös tutkitun tiedon teemavuonna 2021.

Tänä vuonna aion kuvailla opiskelijoilleni tutkimuksen merkitystä omassa työssäni entistä enemmän. Haikaudun mukaan myös uusiin tutkimusryhmiin ja lisäksi tiedeviestintää. Somesta saan tietoa uusista, itselleni relevanteista tutkimuksista. Täytyy jatkossa jakaa siellä säännöllisemmin tietoa myös omista ja verkostojeni tutkimuksista.

Lenita Hietanen
Musiikkikasvatuksen
yliopistonlehtori,
kasvatustieteiden tiedekunta



kentällä

TEKSTI MARIA PALDANIUS
KUVAT ELLI ALASAARI JA
MIKKO VUORENPÄÄN KOTIALBUMI



Mikko Vuorenpää @MikkoVuorenpaa

Voitteko uskoa: olen antamassa haastattelua Lapin yliopiston Kide-lehteen ja yhtenä kysymyksenä haastattelussa on, millä tavoin keskustelijat kohtaavat toisensa Twitterissä. Minä olen lähinnä keksinyt vastaukseksi, että blokkamalla toisiaan, eli tähän tarvitsisin nyt hiukan apuja.

Kysymys ruohonjuuritason kohtaamisista Twitterissä oli mielestäni niin vaikea, että päätin ulkoistaa vastaamisen osittain Twitter-tililleni. Lähetin seuraajilleni oheisen viestin. Some-kanavan voiman osoittanee ainakin jossain määrin se, että siteerattu twiitti sai parissa päivässä yli 18 000 lukukertaa. Sain runsaasti vastauksia, joista tiivistettynä voisi todeta näin: Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan.

Käyn aktiivista keskustelua Twitterissä, jossa minulla on yli 9 400 seuraajaa. Kysymykseen siitä, voiko Twitter tai muut sosiaaliset mediat osaltaan uhata tai vahvistaa tutkitun tiedon arvoa, voisin todeta, että virheellinen informaatio lähtee sosiaalisessa mediassa helposti kiertämään. Lähdekritiikin merkitystä ei voi tarpeeksi korostaa silloin, kun yhteiskunnallista keskustelua käydään somessa.

Yksi esimerkki mahdollisimman huonosta tavasta kohdata toinen ihminen Twitterissä on työnantajan kautta. Kuten yksi seuraajani kommentoi: ”Blokkaamisen lisäksi keskustelijat kohtaavat toisiaan työnantajensa kautta. Meneillään saattaa olla jopa varsin leikkisä kisailu siitä, kumpi löytää enemmän ilmiannettavaa toisen twiiteistä tämän työnantajalle.” Annettujen tietojen todentaminen voi kuitenkin olla haasteellista.

Se vaatii puolueettomuutta ja lähdekriittisyyttä.

Vuosi 2021 on tutkitun tiedon teemavuosi. Tutkitun tiedon merkitys yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa on äärimmäisen keskeinen. Tämä ei kaivane lisäperusteluja. Yksi lisähuomio on kuitenkin paikallaan: tiedon hyödyntämisen on oltava objektiivista. Tutkittua tietoa pitää hyödyntää puolueettomasti huomioiden myös ne tutkimustulokset, jotka eivät palvele omaa agendaa.

Tutkimukselta samoin kuin opetukselta odotetaan käytännön hyötyjä ja sovellettavuutta. Tämä pätee myös omaan työhöni prosessioikeuden professorina. Oikeustieteen opetuksessa ja tutkimuksessa tärkein tavoite on nimenomaan käytännön sovellettavuus. Olen miettinyt asiaa myös tällaisen työnjaon kautta: yliopistolla on aikaa tutkia oikeudellisia ongelmia, kun taas käytännön toimijoilla sellaiseen ei aina ole aikaa tai resursseja. Niin ollen paras lopputulos saavutetaan silloin, kun käytännön toimija saa perusteltuja tulkintasuosituksia kohtaamiinsa oikeudellisiin ongelmiin tutkitun tiedon kautta.

Mikko Vuorenpää

Prosessioikeuden professori, oikeustieteiden tiedekunta

K

uluneen vuoden aikana olen ymmärtänyt kohtaamisten merkityksen aivan uudella tavalla. Luulin, että ymmärsin asian jo ennen korona-aikaa, mutta nähtävästi en ollut sisäistänyt sitä ollenkaan. Vasta nyt, kun jatkuva etätyö on muuttanut arjen tasapaksuksi möhkäleeksi, josta puuttuvat satunnaisuuden ja kohinan positiiviset puolet, ymmärrän, miten tärkeitä kohtaamiset oikeasti ovat.

Omassa tutkimustyössäni – sekä sosiologina että Arktisen keskuksen väitöskirjatutkijana – ruohonjuuritason merkitys vaihtelee työtehtävien mukaan. Näkisin, että se voi tarkoittaa esimerkiksi koodin kirjoittamista ja säätämistä numeerisen analyysin kontekstissa tai ihmisten kohtaamista, haastattelua ja osallistuvaa havainnointia toimiston ulkopuolella.

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kontekstissa ruohonjuuritaso voi tarkoittaa tutkimuksen tekemistä mikrotasolta lähtien. Yksilön toiminta, kuten henkilön päätös muuttaa paikkakunnalta toiselle, voi aiheuttaa laajemman, makrotason ilmiöksi luokiteltavan muuttoliikkeen. Tällaiset ilmiöt vuorovaikutuksineen ovat huikean mielenkiintoisia ja voivat tuottaa erilaisia, odottamattomia vaikutuksia.

Opetuksessa ruohonjuuritaso voi puolestaan liittyä käytännöllisyyteen: oli kyse menetelmistä tai teorioista,

ruohonjuuritasolla kulkeminen tarkoittaa näiden tutkimuselementtien käsittelyä käytännöllisenä ja konkreettisenä osana tutkimuksenteon prosessia. Aineistojen analyysi koostuu paitsi tulkinnasta ja päättelystä, myös kaikista niistä työvaiheista, joiden avulla aineisto saatellaan systemaattisesti analysoitavaan muotoon. Aineistojen litterointi, digitointi, tallentaminen tai numeerisen aineiston siivous ja muunnokset ovat minulle sitä arkista, tutkimuksen ruohonjuuritason hommaa.

Tutkitun tiedon merkitys on yksilöllistä ja siihen on vaikeaa antaa kaikenkattavaa vastausta. Tutkitun tiedon rooli globaalissa maailmassa lienee kuitenkin superlatiivinen, sillä elämme kohtuullisen tiheässä, sosiaalisteknisten järjestelmien kyllästävässä maailmassa, jossa arkisimmatkin asiat nojaavat kumuloituneen, tutkitun tiedon mahdollistamaan järjestelmään. Tutkitun tiedon merkitys on nähty myös korona-aikana.

Mitä tulee korona-ajan kohtaamisiin tutkimuskentällä, näyttää siltä, että monet tutkimusyhteisöjen käytännöt ovat muuttuneet positiiviseen suuntaan. Konferenssit, työpajat ja muut tapahtumat ovat aiempaa avoimempia ja tasavertaisempia, ja monet tutkimusryhmät ovat tehneet nopeita digiloikkia etäyhteyspakon vuoksi. Tämä on tuottanut tiiviimpää ruohonjuuritason yhteydenpitoa ja yhteistyötä. ●

Henri Wallen

Sosiologi ja väitöskirjatutkija, Arktinen keskus

kolumni

OSMO RÄTTI

Tutkimusvararehtori, Lapin yliopisto
Yliopistotutkija, Arktinen keskus

” **Yliopistokoulutuksen pitäisi antaa mahdollisuus sijoittua joustavasti erilaisiin työtehtäviin.** ”



SAARA KARTTUNEN

MITÄ OPIMME?

Y

liopisto-opiskelulta peräänkuulutetaan usein käytännön hyötyjä, mutta monella alalla koulutus ei suoraan johda kykyyn harjoittaa jotakin tiettyä ammattia. Mitä silloin ovat yliopistosta saatavat tiedot ja taidot?

Palaan omiin opiskeluaikoihini. Jyväskylän yliopisto tarjosi minulle opiskelupaikan biologian laitokselta. Pääaineenani oli ekologia ja ympäristönhoito sekä sivuaineina hydrobiologia, limnologia ja tilastotiede. Jälkeenpäin ajatellen yhdistelmä vaikuttaa sillisalaatilta, ja sitä se ehkä olikin: sarojen ja sammalten lajintunnistuksesta lainsäädäntöön ja kaikkea siltä väliltä. Opiskellessa taisi tuntua, että ovatkohan nämä kaikki opinnot tarpeen.

Mitä sitten opin? Muun muassa mikroskoopin köhleröinnin ja pohjaeläinäytteenoton tekniikan Ekman-noutimella. Ei, en ole näitä taitoja sen koommin tarvinnut. Opin myös pyydystämään lintuja elävinä ja vahingoittumattomina rengastusta varten. Lintujen käyttäytymisen tutkimisen haasteet ja erilaisten menetelmien, kuten radioseurannan, käyttö tulivat tutuksi. Näitä taitoja olen tarvinnut myöhemmin tutkijana. Opin kokeilemaan, epäonnistumaan, hankkimaan tietoa, kehittämään, onnistumaan ja innovoimaan tai ainakin kehittymään.

Vastavalmistuneena ei välttämättä tiedä – eikä tarvitsekaan tietää – minne työelämässä sijoittuu. Voi olla selkeä suunnitelma ryhtyä tutkijaksi, mutta seinä nousee vastaan ja on tartuttava johonkin muuhun. Yliopistokoulutuksen pitäisi antaa mahdollisuus sijoittua joustavasti erilaisiin työtehtäviin. Siksi yliopistokoulutus antaa kyvyn tuottaa ja analysoida tietoa sekä kyvyn itsenäiseen ja kriittiseen ajatteluun ja argumentointiin. Se kehittää ongelmanratkaisu- ja viestintätaitoja sekä antaa eväitä päätöksentekoon. Se antaa sosiaalisia taitoja, valmiuksia sopeutua erilaisiin asiantuntijatyöyhteisöihin ja toimia oman alansa asiantuntijana. Itsetuntemus, kuten omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen, on ensiarvoisen tärkeää. Vahvuuksiaan voi käyttää edukseen, heikkouksiaan voi ainakin yrittää kehittää tai sitten suuntautua tehtäviin, joissa niistä ei ole liiaksi haittaa. Tärkeää olisi myös oppia sanoittamaan oma osaamisensa. Tässä meillä on varmaankin vielä paljon opittavaa.

Oleellista ei välttämättä ole se, mitä jo osaa, vaan se, että on valmius ja halu oppia. Tärkeintä saattaa lopulta olla uusien asioiden oppimisen taito. Mieleeni tulee jo edesmennyt väitöskirjaohjaajani Rauno Alatalo. Kerran erään jatko-opiskelijan kieltäytyttyä osallistumasta seminaariin jollakin tekosyyllä, Rauno sanoi painokkaasti: ”Aina pitää olla aikaa itsensä kehittämiseksi!” Tämä lausahdus palautuu mieleeni vieläkin jättäessani väliin tilaisuuksia kehittyä.

Kannustan meitä kaikkia olemaan avoimia ja ennakkoluulottomia uuden oppimiselle.

Valkoista silkkistolaa koristaa
luu- ja puutöiden ornamentiikka
hopealankakirjonnalla.

TEKSTI MAARIT MAGGA
KUVAT NILLA-MÄHTTE MAGGA

Vuoropuhelua DUODJIN kanssa

Pisto pistolta käsin
ommellen valmistuu
tekstiilisarja, joka
perustuu duodjin
käsitukseen
kauneudesta ja
harmoniasta.

”

Muodot, värit
ja tekotavat
muodostavat
harmonian.



Hetan kirkkoon Enontekiölle suunnittelemani tekstiilit pohjautuvat duodjiin, saamelaiseen näkemykseen kauneudesta, sopivuudesta ja harmoniasta. Duodjilleni on ominaista niukuuden tematiikka ja koristelun minimalistisuus, jotka kuvaavat käsitystäni kauneudesta. Välitän perinnettä ja sovellan osaamistani uudensiksiin töihin, julkisen tilan kontekstissa.

”Vien perintemme sinne niin, kuin se on – se riittää.”
Ote tutkimuspäiväkirjasta, 20.2.2019.

Duodjitekstiilini käyvät vuoropuhelua tilan kanssa kunnioittaen sen tuomia rajoituksia ja mahdollisuuksia. Muodot, värit ja tekotavat muodostavat harmonian. Ne eivät ole sattumaa vaan kertaavat ylisukupolvisia perinteitä ja tapoja sovelluttuna uuteen aikaan ja tilaan. Saamelaisen seremoniapukeutumisen tavoin tekstiilit tulevat julkiseen tilaan omana itsenään, omaa kulttuuria kunnioittaen, omista lähtökohdistaan.

Luonnonmateriaalit ilmentävät duodjin olemusta. Ne suorastaan vaativat ompelua käsin. Käyn vuoropuhelua duodjin kanssa: se kertoo, mitä se haluaa. Varsinkin suuret tekstiilit tarvitsevat luonnostelua ja etukäteissuunnittelua mittoineen.

”Omat ideat elävät eri tavalla, kun aluksi tekee visuaaliset muistiinpanot kustakin duodjista.” Ote tutkimuspäiväkirjasta, 3.4.2020.

Vasta varsinaisessa tilassa, Hetan kirkossa, tekstiilit heräsivät eloon. Lisäsin ja vähensin, tein muutoksia,

sommittelin, sovitin luonnoksia materiaalien ja tilan suhteen. Duodji ja tila puhuvat minulle – kuuntelen ja kunnioitan niitä.

Käytän mahdollisuuksien mukaan kaikki jäännös- materiaalit, pienet sisna- ja verkkapalaset ja lankojen loput. Duodjille ominainen materiaalien säästäväisyys ja palasten hyödyntäminen tukevat ajatustani ekologisuudesta. Toisaalta pienimpienkin palasten merkitys kuvastaa ihmisen arvoa sinänsä – kaikki ovat merkityksellisiä elämänsä takia.

Toisinaan työskentelin kesäpaikoissamme tunturissa. Ympäristön vaihtaminen on luomistyölleni ehdoton. Sukujen laidunmailla näkymätön on läsnä ja antaa oman merkityksensä duodjille ja sen luomisprosessille.

Aikaa kului vajaa vuosi, alkukeväästä kaamokseen varjelin tiukasti taiteellista tuottamista ulkopuolisilta. Ilman siskoni Kristiinan apua en olisi selvinnyt. Kiitos hänen muototajunsa, värien näkemisensä ja nopean äimänsä! Oli todella tärkeää päästä tekemään yhdessä, jakamaan ajatuksia, näkemään ja kokemaan tekstiilejä Hetan kirkossa – ja unohtamaan yhdessä ympäröivä maailma. ●

Kirjoittaja tekee väitöstutkimustaan taiteiden tiedekunnassa ja toimii duodjin stipendiaattina Saamelaisessa korkeakoulussa. Teksti on julkaistu alun perin kirjoittajan *Jumalan lapset – Duodjitekstiilit tilassa* -näyttelyn johdantona. Näyttely on esillä saamelaismuseo Siidassa 30.4.2021 asti.



tuokio
arktisessa

Aarteita ruohonjuuritasolla

Alkukesän valossa kylpevät sinivuokot
kurkottelevat kohti auringon valoa.

Tuon pienen kukan lailla mekin lähdemme
kurkottelemaan ylöspäin, mutta kuinka
usein muistamme laskeutua katsomaan
maailmaa ruohonjuuritasolta?

Mitä kaikkia aarteita ja oivalluksia taso
kätkeekään sisäänsä – pieniä ja suuria
aarteita, jotka helposti unohtuvat.

Teksti & kuva

KATRI KONTTINEN

Tutkija, SEEYouth-hanke, taiteiden tiedekunta



ALEKSI SOUKKA Opiskelija, graafinen suunnittelu, taiteiden tiedekunta

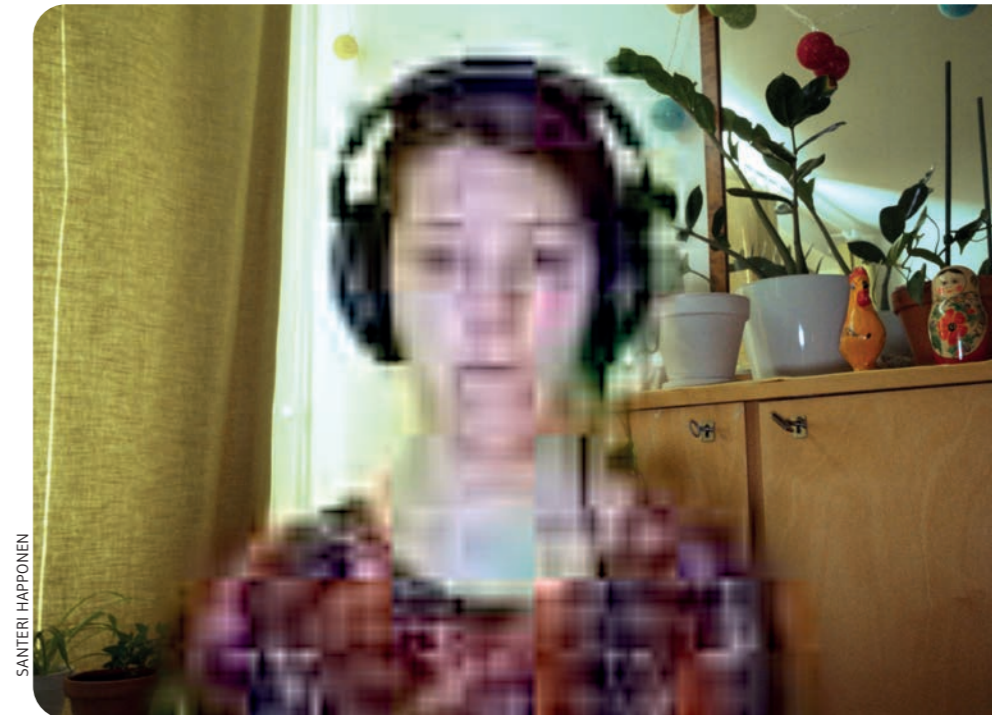
Edunvalvonnan tulikoe

Viimeisen vuoden olemme olleet jumissa pitkittyneessä stressitestissä. On vaadittu eristäytymistä ja yksinoloa. Vuosi on myös nostanut esille pohdintoja tilojen ja kommunikaation luonteesta. Hymyt ovat piilossa kasvomaskien takana. Millainen tila on autiuttaan ammottava yliopisto? Tässä uudessa "tilassa", jota nyt määrittelemme, olemme kaikki joutuneet tekemään havaintoja itsestämme. Opiskelijoista osalle etäopetus on sallinut päällekkäiset kurssit ja opintopiste-ennätykset. Osa on erakoitunut vuosikursistaan.

Yksittäisen opiskelijan ohella koetellaan opiskelijaedunvalvontaa. Niitä moninaisia toimijoita, joiden olemassaolosta kenenkään ei unelmatilanteessa tarvitse olla kovin tietoinen. Yliopistolla itsellään on hyvinvointityöryhmä, Lapin yliopiston ylioppilaskunnalle edunvalvonta on päätehtävä, ainejärjestöillä on omat edunvalvojansa ja Suomen Yhteiskunta-alan ylioppilaat ry toimii valtakunnallisena tahona.

Suomen Yhteiskunta-alan ylioppilaat ry toteutti viime vuonna valtakunnallisen kyselyn koronan vaikutuksesta opiskeluun. Tulosten valossa vain 51 prosenttia ilmoitti saavansa suunnitteleman kurssit suoritettua korona-aikana. Kandidaiheesta olevista 34 prosenttia oli varmoja tutkintonsa valmistumisesta.

Opintosuorituksista voi muodostua edunvalvonnan sokea piste. Keskittymällä vain suoritukseen unohdetaan kysyä, miten opiskelija itse jaksaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen



SANTTERI HAPPONEN

tutkimus toteaa 20–69-vuotiaiden yksinäisyyden lisääntyneen 31 prosentilla korona aikana. Tämä voi johtaa masennuksen tapaisiin vaikeasti parannettaviin oireisiin, joiden OECD arvioi maksavan Suomelle 11 miljardia euroa vuodessa.

Valmistumisten kysymistä tärkeämpää olisi penätä lisää koulupsykologeja ja luoda edunvalvontatahojen verkostoa: estää yksittäisen opiskelijan tuleminen yksinäiseksi opiskelijaksi. Tänä aikana edunvalvonnan tulisi ennen kaikkea olla puhumista ja kuuntelua. Sillä niin kauan kuin me puhumme ja toinen jaksaa kuunnella, kukaan ei jää todella yksin.

HENRIK-KRISTIAN TELKKI

blogi

Opiskelijaelämää
Lapin yliopistossa.

Lue koko teksti:
lapinyliopisto.blogspot.fi

PIENI LISTAUS YKSINASUMISEN PARHAISTA PUOLISTA

1. Sisustus on just mun näköinen. Saan kerätä (tai olla keräämättä) niin paljon tilpehööriä omiin nurkkiin kuin sielu sietää. Itse oon huomannut myös, että oon paljon motivoituneempi sisustamaan omaa koloani, kun saan siirrellä tavarat just niin kuin itse haluan.
2. Kun palaan kotiin, on asunto aina samassa kunnossa kuin sieltä lähtiessä. Tässä on tietysti niin hyviä kuin huonojakin puolia. Kotoa lähtöni saattavat ajoittain olla hyvinkin vauhdikkaita, ja päätän tiskata tiskit vasta illalla kotiin tullessani. Kommuunissa täytyi aina ajatella myös muiden viihtyvyyttä poissa ollessani. Toisaalta myös siivouksen jäljet pysyvät ennallaan parin viikon reissun jälkeen, kun kämppä on tyhjiällä.
3. Oma rauha. Yksinasuminen toimii erityisen hyvin, kun keskittyminen vaatii täydellistä hiljaisuutta. Myös päivärytmi säilyy helpommin sellaisena, jonka itse haluaa rakentaa.

MARIA FISK

Yliopistoravintoloiden poissaolo näkyy lautasella ja lompakossa

TEKSTI MARIA PALDANIUS KUVA ELLI ALASAARI

T ofupähkinäsalaatti, currykanavuoka, savulohisalaatti ja bataattikookoskeitto. Muun muassa tällaisilla lounasevillä on herkuteltu Lapin yliopiston Lovisassa vielä marraskuussa 2020. Viikon 48 lounaslista on toistaiseksi viimeinen. Nyt sekä Lovisan että Petronellan linjastot huutavat tyhjyyttään ja ruokaloiden yllä häilyy vain muisto ajasta ennen koronaa.

– Yliopistoruokat ovat osa yliopistokokemusta. Petronellassa ja Lovisassa on ollut kiva syödä, keskustella ja tutustua ihmisiin, ja niissä on vallinnut hyvä keskustelukulttuuri, kuvailee politiikkatieteiden ja sosiologian toisen vuoden opiskelija Niko Mäntynen.

Näkemykseen yhtyy myös graafisen suunnittelun kuuden vuoden opiskelija Henna Huotarinen.

– Jälkeenpäin olen ihmetellyt, miten vahvasti koko sosiaalinen elämä, etenkin opintojen alkuvuosina, painottui ruokalaan.

Makaronia ja nakkeja. Makaronilaatikkaa. Valmispizzoja ja pakastevihanneksia. Isompi ruokalasku ja pienemmät ravintoarvot. Sellaista on ollut monen opiskelijan arkiruokailu korona-aikana. Yliopistolounaan lyömätön hinta-laatusuhde on hankala yhtälö ratkaistavaksi.

– Alussa yritin panostaa ruoanlaittoon ja ruokaostoksiin. Se oli eskapismikeino koronasta. Sitten väsähdin ja ajauduin

makaronilaatikkokehään. Arkiruokailu helpotti vasta, kun muutin yhteen tyttöstävän kanssa, kertoo johtamista kolmatta vuotta opiskeleva Jere Tapio.

Tapio ja Mäntynenä ovat oppineet, että hyvällä suunnittelulla pääsee pitkälle ja ruokatarpeet voi koota yllättävän edullisesti. Mäntynenä on innostunut jopa kokkailemaan myös vähän finimmin.

– Viikonloppuisin olen kokeillut esimerkiksi erilaisia riistaruokia. Olen myös hoksannut, että uunijuureksilla ja pakastevihanneksilla saa ruokaan monipuolisuutta, hän vinkkaa.

Jos kotikokkaus on näin hyvällä tolalla, onko yliopistoruokaloille enää edes tarvetta?

– Todellakin on. Olen oppinut arvostamaan linjastoruokailua entistä enemmän. Kaipaen sekä Petronellaa että Lovisaa ja sitä, että voi istua ihmisten kanssa juttelemaan, Tapio kuittaa.

– Minulla on ikävä erityisesti Petronellan grillipuolta, Huotarinen huokaa.

Kaihoisiin tunnelmiin yhtyvä Mäntynenä on pohtinut, että viime syksyn fukseilta puuttuu kokonaan kokemus yliopistoruokaloista vilkkaina, sosiaalisina kohtaamispaikkoina.

– Toivon, että koronan jälkeen ruokat palaavat taas keskustelufoorumeiksi.



Kuvaushetkellä maaliskuun alussa Lapin yliopiston päärakennuksen ravintoloista oli auki vain Felli. Jere Tapio ja Niko Mäntynenä kaipaavat vilkkaita keskusteluja yliopiston ravintoloissa.



Kai Kotiranta

Asianajaja

- Valmistui Lapin yliopistosta oikeustieteen kandidaatiksi 1997 ja tohtoriksi 2014
- Oikeustieteiden tiedekunnan osa-aikainen työelämäprofessori 2018 alkaen
- Harrastaa luonnossa liikkumista, haaveilua ja henkistä matkailua
- Motto: "Ei ole muuta pimeyttä kuin tietämättömyys."

Draamasta syttyvä oikeuden puolustaja

P arasta asianajajana on, kun näkee oikeuden toteutuvan. Mies lausahduksen takana on Kai Kotiranta, pitkän linjan asianajaja ja Lapin yliopiston työelämäprofessori. Hän on monille tuttu kasvo mediasta. Siellä, missä on valtakunnallisia arvopaperimarkkinoihin liittyviä rikosoikeudenkäyntejä, siellä on myös asianajaja Kotiranta.

Kotiranta kuvailee urapolkuaan epätavanomaiseksi. Tie on valmistumisen jälkeen kulkenut liikejuridiikan ja oikeudenkäyntipraktiikan kautta myös talousrikosjuttuihin.

– Ammatilliset valintani eivät aikanaan olleet niitä suosituimpia. Oikeudenkäyntipraktiikassa oli 2000-luvun alussa vähemmän kilpailua kuin vaikkapa rahoituksessa tai yritysjärjestelyissä.

Samalla valinnat olivat myös aikaansa edellä. Kun 2000-luvun teknohuuma realisoitui oikeudenkäynteinä, Kotiranta oli jo valmiina piikkipaikalla. Hän eteni nopeasti asianajotoimiston osakkaaksi. Hoitaessaan osakkuuteen kuuluvia myynti- ja hallintotehtäviä kappuu itse asianajajatyöhön kasvoi. "Paluu juurille" tapahtui lopulta oman yrityksen myötä. Samalla Kotiranta ryhtyi väitöskirjatutkijaksi, ja väitös kansitettiin 2014.

Väitösprosessi oli silmiä avaava matka omaan itseen ja oikeudelliseen maailmaan. Se kirkasti, miten keskeisesti oikeustiede on osa yhteiskuntaa. Tämä ajatus mielessään Kotiranta haastaa itsensä päivittäin, tutkijana ja asianajajana.

– Miten me voimme tänään säätää normit niin, että oikeus toteutuu myös vuonna 2050, kun maailma ympärillämme on muuttunut?

Mutta mistä on perua kaikenkattava intohimo oikeustieteisiin? Vastaus on nopea ja vilpitön: opiskeluaikana epätraditionaalista opetusmenetelmistä. Erityisesti teatteria harrastaneen professorin performanssit, kuten kaupungin kesäillassa näytelty "Keskiajan oikeusyö", ovat yhä kirkkaana Kotirannan mielessä.

Teatterilla ja oikeudella on Kotirannan mukaan paljon yhteistä. Molempiin kuuluu suuria tunteita, rooleja, näyttelemistä ja narratiiveja. Ja aina toisinaan oikeus toteutuu.

JAANA OJUVA

Kuvataiteilija vinksauttaa maiseman paikoiltaan

TEKSTI PILVIKKI LANTELA
KUVAT ELLI ALASAARI

Petri Ala-Maunuksen maisemissa on usein kaksi tasoa: aavistus paratiisia ja jotakin rämää, särkynyttä.

Kuvataiteilija Petri Ala-Maunus näyttää kuvaa Helsingin Sanomien arkistosta. Kuvassa on yksi varhaisista teoksista, *Suojelusenkeli*, mukaelma perinteisestä suojelusenkelitaulusta, jossa enkeli on kahden siltaa ylittävän lapsen yllä. Taulussa enkelin käsien välissä on ruumisarkun hahmotelma.

– Kuva puhuttelee minua monella tasolla vieläkin, Ala-Maunus toteaa.

Työllä on muutenkin erityinen merkitys kuvataiteilijan uralla. Se valittiin vuonna 1993 Nuorten näyttelyyn Helsingin taidehalliin, ja se on hänen teoksistaan ensimmäinen, joka sai laajan yleisön.

– Oman työn näkeminen taidehallin näyttelyssä oli formatiivinen hetki. Silloin päätin, että nämä kortit katsotaan loppuun, haluan olla kuvataiteilija.

Petri Ala-Maunus

- Syntynyt 1970 Kuortaneella
- Asuu ja työskentelee Helsingissä
- 1990–1993 Kankaanpään taidekoulu
- 2009–2011 Kuvataideakatemia, kuvataiteen maisteriopinnot
- Lukuisia yksityis- ja ryhmänäyttelyitä kotimaassa ja ulkomailla
- Teoksia esimerkiksi Kiasman, HAM:n, Wihurin säätiön ja Sara Hildenin taidemuseon kokoelmissa
- Ensimmäinen elossa oleva taiteilija, jonka teos on päässyt Ateneumin klassikkojen salin kokoelmanäyttelyyn. Eero Järnefeltin *Kasken* (1893) paikalla oli vuonna 2017 Ala-Maunuksen *Vaara-Suomi*.
- Hanoi Rocks -fani vuodesta 1985.



Tavoitella parastaan

– Taiteellisessa prosessissa on jollain tavalla mukana henkinen hirttosilmukka, riittämättömyyden tunne.

Esimerkiksi työstäessään suurikokoista teosta kuu-kausia Ala-Maunuksesta saattaa tuntua, ettei hän tekijänä riitä.

– Näen tämän ilmiön kuitenkin myönteisenä, sillä oman riittämättömyyden kanssa kamppailu saa yrittämään enemmän, se on intohimoa ylläpitävä voima. Olennainen kysymys ei ole, kuinka vähällä voi päästä, vaan kuinka paljon pystyy antamaan työskentelyyn.

Ala-Maunus on panostanut paljon työhön ja saavuttanut unelmansa.

– Vuodesta 2013 olen pystynyt elättämään itseni vain kuvataiteella, mutta se on myös vaatinut paljon.

Taiteilijana tulevaisuudesta ei ole varmuutta.

– Jari Tervoa lainatakseni päivittäiseen tekemiseen minua inspiroi asuntolaina, mutta yksinkertaisempi tekemisen ajuri on kuitenkin se, että pystyn nauttimaan työhuoneelle menemisestä ja siellä työskentelystä.

Lukion jälkeen Ala-Maunus harkitsi parturi-kamppaan opintoja. Tulevaisuuden suunnan muutti Kauhajoen kansanopiston ilmoitus Ilkka-lehdessä. Kansanopiston taidelinja avasi Ala-Maunukselle mahdollisuuksien horisontin, jonka johdosta hän jatkoi opintojaan Kankaanpään taidekoulussa.

Joka kymmenes työ

Onnistumisilla ja myönteisellä palautteella on ollut merkittävä vaikutus Ala-Maunuksen uralla. Yksi tärkeä rajapyykki oli jo aiemmin viitattu Nuorten näyttely vuonna 1993. Toinen oli yksityisnäyttely Helsingissä galleria Sculptorissa vuonna 2013.

– Näyttely oli käänntekevä suhteessa siihen, mitä teen nyt. Se sai hyvän vastaanoton, ja itseluottamukseeni kasvoi todella paljon.

Myös Ars Fennica -ehdokkuus vuonna 2019 merkitsi paljon.

– Oli hieno tunne nähdä oma 14 metrin kilpailutyö Amos Rexissä. Pidän työtä todella onnistuneena, ja vaikka en voittanutkaan Ars Fennica -palkintoa, yleisöäänestyksen voittaminen tuntui hyvältä.

Perustyössä onnistumisen tunne ei ole päivittäinen seuralainen.

– Olen todennut, että joka kymmenes työ onnistuu todella hyvin, Ala-Maunus toteaa hymyillen.

Jostain mystisestä syytä yleensä jo ensimmäinen pensselinveto kertoo sen, miten työn kanssa sujuu.



Jo ensimmäisen residenssiviikon aikana Petri Ala-Maunus on tehnyt useita pieniä töitä.

– Ylipäättään en hahmota taiteilijanuraa nousevana janana, vaan aaltoliikkeenä. Välillä on takapakkeja, välillä nousee. Olennaista on se, että pystyy nauttimaan silloin, kun jotain erityistä tapahtuu.

Näkökulmat vinksalleen

Ala-Maunus maalaa jylhiä, mystisiä, jopa dystooppisia maisemia. Ensimmäiset maisema-aiheet tulivat Ala-Maunuksen töihin 1990-luvun lopulla, jolloin kuvataiteilija etsi uutta suuntaa maalaamiselle.

– Olin aiemmin maalannut esimerkiksi henkilöhahmoja, mutta mikään aihepiiri ei lähtenyt lentoon. Mietin uusia aiheita ja päätin lähestyä asiaa käänteisesti. Mietin, mikä aihe ei kiinnostaisi minua yhtään. Vastaus oli maisemat. Ne olivat mielestäni tylsiä ja mielenkiin-

Kiinnostavien ja monikerroksisten maisemien maalaaminen on kiehtonut Ala-Maunusta 1990-luvun lopulta lähtien.

nottomia, joten aloin pohtimaan, miten voisin maalata kiinnostavia maisemia.

– Maalasin aluksi auringonnousuja ja -laskuja, mutta käytin epätavallisia materiaaleja. Maalasin esimerkiksi roskille, wc-paperille ja kirpputorilta ostettujen maisemataulujen päälle. Pohdin, miten tökkiä maisemaa ja miten voisin nähdä sen uudesta kulmasta, ja tämä prosessi on käynnissä edelleen! Taiteessa ei ole vääriä aiheita, ne vaan pitää vinksauttaa itselleen kiinnostavaksi.

Ala-Maunuksen työhuoneelle on syntynyt jo ensimmäisen residenssiviikon aikana useita pieniä töitä.

– Pienten töiden tekeminen on virkistävää isojen teosten vastapainoksi. Ne tarjoavat mahdollisuuden kokeiluihin ja uusien ideoiden syntymiseen.

Useimmissa seinälle kiinnitetyissä töissä on Ala-Maunukselle tyyppillisesti kaksi tasoa: aavistus paratiisia ja jotakin räpä, särkynyttä. On esimerkiksi taianomainen maisema, jonka päälle on ikään kuin virheenomaisesti tippunut jotakin.

Kuvataiteilija aloittaa aina työskentelyn maalaamalla taulupohjan jollakin värillä.

– En pysty maalaamaan valkoiselle, esimerkiksi mustalla tai ruskealla pohjalla väreitä tulee mehukkaamman näköisiä.

Toinen vaihtoehto on, että Ala-Maunus lähtee työstämään pohjaa ensin mikropallomassan kanssa. Työpöydällä on iso nippu tulostettuja kuvia, itse otettuja ja googlesta haettuja.

– Valitsen yleensä vähintään kaksi tai kolme kuva-aihetta, joiden pohjalta lähdän työstämään uutta kuvaa. ●

Petri Ala-Maunus on Jenny ja Antti Wihurin rahaston ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan vieraileva taiteilija kevätlukukaudella. Hänen Rovaniemellä syntyneet maisemansa ovat esillä Galleria Valossa 1.4.–2.5.2021.

Tasa-arvon karikoita korkeakoulutuksessa

TEKSTI SARI VÄYRYNEN KUVITUS SANNI HARJU-NIKULA

Arezo Ariapoorin yksi unelma toteutui alkuvuodesta, kun hän valmistui taitteen kandidaatiksi. Vahva motivaatio ajoi häntä eteenpäin tiellä, joka ei ollut valmiiksi tasoitettu.

Afganistanissa syntynyt Ariapoor tuli parikymppisenä Suomeen pakolaisena Iranista. Suomen kielen opiskelun jälkeen toiveena olivat yliopisto-opinnot. TE-toimistossa häntä kehoitettiin kuitenkin miettimään jotain muuta, sillä toivottu koulutuspolku arvioitiin vaikeaksi.

– Vaikutti siltä, ettei heillä ollut suunnitelmaa korkeakouluopinnoista kiinnostuneille maahanmuuttajille, vaan ohjaus keskittyi ammattikouluun ja nopeasti työelämään, Ariapoor muistelee.

Ariapoorin onneksi Lapin korkeakouluissa alkoi vuonna 2015 Tie tutkintoon -hanke. Siinä korkeakoulut kehittivät reittejä, joiden kautta Lapissa asuvat maahanmuuttajat voisivat hakeutua opiskelijoiksi korkeakouluihin. Ariapoor pääsi hankkeen

kautta opiskelemaan audiovisuaalista mediakulttuuria avoimina yliopisto-opintoina. Kolmen vuoden kuluttua ovet tutkinto-opiskelijaksi avautuivat yhteishaussa.

Aikuiskasvatuksen sosiologian professori Kirsti Lempiäinen painottaa, että ihmisten tulee voida päästä sisään yliopistoon, saada ohjausta ja valmistua sieltä tavoiteajassa ilman, että ihmisen tausta, äidinkieli tai eroavaisuudet muihin nähden asettavat hänet eriarvoiseen asemaan.

Tilanne ei ole Suomessa ideaali. Nuorten koulutusvalinnat ovat sukupuolittuneita, ja niihin vaikuttavat vanhempien koulutustausta, ammatti ja tulotaso. Ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita on korkeakouluissa vain vähän.

Nykyisessä hakujärjestelmässä Lempiäinen näkee ongelmalliseksi sen, että se vaikuttaa suosivan yhdenmukaista hakijajoukkoa, jolla on selkeät suunnitelmat varhaisessa vaiheessa.

Kaikilla ei kuitenkaan ole kodin piirissä malleja suunnittelun avuksi.

– Jos tasa-arvoa halutaan parantaa, järjestelmän tulisi mahdollistaa monenlaisia polkuja. Tällä hetkellä eriarvoisuus on kuitenkin kasvanut kiristyneen kilpailun myötä. Eivätkä kilpailu ja tasa-arvo vaan mahdu samaan konseptiin, Lempiäinen toteaa.

Ovien avauduttua yliopistoon Arezo Ariapoor oli omien sanojensa mukaan ihan pihalla ensimmäisen vuoden.

– Vaikka minulla oli palava halu opiskella, koin alussa, että muilla opiskelijoilla oli paremmat lähtökohdat eivätkä taitoni ja tietoni riitä, Ariapoor kertoo.

Ariapoor opiskeli suomeksi, vaikka luennoilla käytetty akateeminen kieli oli vaikeaa. Hän on kiitollinen opettajille, jotka rakensivat tarvittaessa vaihtoehtoisia suoritusapoja ja antoivat mahdollisuuden kielitaidon kehittämiseen oman alan opintojen ohessa. Opintojen aloitusta olisi voinut helpottaa akateemista ja oman alan sanastoa harjaannuttava suomen kielen kurssi, samoin lisätieto koulutusjärjestelmästä ja opiskelun käytännöistä.

Tällaista positiivista erityiskohtelua tarjotaan Suomen yliopistoissa harvoin. Kirsti Lempiäinen harmittelee yhdenvertaisuuden virhetulkintaa.

– Kaikille samanlaisen ohjauksen sijasta yhden-

vertaisuus voi olla mahdollisuuksien tukemista ja selvempää integraatiota yhteisöön, johon mukaan pääseminen on tärkeää kaikille opiskelijoille, Lempiäinen korostaa.

Tämä tarve oli myös Ariapoorilla, mutta koska hänen opintopolkunsa poikkesi tavanomaisesta, hän ei kokenut pääsevänsä kunnolla mukaan opiskelijaporukoihin, jotka olivat muodostuneet eri vuosikursseilla.

– Osa opettajistakaan ei muistanut minua 3–4 vuoden opintojen jälkeen. Kaipasin vuorovaikutusta ja syvällistä keskustelua luennoilla, Ariapoor sanoo mietteliäänä.

Tukipilariksi muodostui avoimen yliopiston ohjaaja Anne Kautto.

– Kun olin poikki ja valmis luovuttamaan, hän auttoi ja kannusti. Valmistuminen ei olisi ollut mahdollista ilman häntä, Ariapoor kertoo liikuttuneena.

Ariapoorin äiti toivoi tyttärelleen koulutusta, sillä hän ei ollut itse saanut käydä koulua Afganistanissa. Toive on täyttynyt, ja nyt tytär ottaa seuraavia askelia kohti suurta unelmaansa, omien dokumenttielokuvien tekemistä. Ensimmäisen elokuvan aihe on jo valmiina: suomalaisuus. ●

Jutussa on käytetty lähteenä myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen selvitystä *Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla* (2019).



TEKSTI MARIA PALDANIUS | KUVA SHEONA COUTTS

Etäopetusta suoraan **SKOTLANNISTA**

Taidekasvatuksen ja soveltavan taiteen professori Glen Coutts on optimisti. Hän näkee hopeareunuksen jopa koronapilvellä. Etäopetus on sujunut mallikkaasti, ja skottiaksentti on otettu hyvin vastaan.

Glen Coutts haluaa rohkaista taidealan opiskelijoita ja opettajia kansainvälistymiseen:
– On tärkeää osallistua taiteen alan konferensseihin ja tapahtumiin maailmalla. Pohjoisen ulottuvuuden täytyy nousta keskustelujen keskiöön eikä jäädä ulkopuolelle.

Glen Coutts kääntää läppärensä ympäri. Zoomin videotilaan avautuu näkymä Glasgow'n lentokentän liepeillä sijaitsevan kodin pihamaalta. Pensaat ovat lumen peitossa, ja kevätaurinko häikäisee silmiin jopa kahden näytön läpi.
– Tällaisina päivinä alan aina kaivata Lappia ja Rovaniemeä. Lappi menee ihon alle. Tykkään tehdä töitä Lapin yliopistossa, ja sielläkin nähtävästi tykätään siitä, mitä teen.
Coutts aloitti osa-aikaisena professorina Lapin yliopistossa vuonna 2010, jolloin hän jätti vakituisen virkansa Stratchlyden yliopistossa Glasgow'ssa.
– Olin jo pitkään miettinyt, että minun olisi aika haastaa itseäni. Samaan aikaan, kun jätin työni, Lapin yliopistossa avautui osa-aikainen virka. Tartuin heti mahdollisuuteen. Korona-aikaan asti kävin pitämässä lähiovetustunteja useita kertoja vuodessa. Nyt kaikki opetus tapahtuu etänä.

Paluu taiteen äärelle

Yhteistyö alkoi jo vuosituhatvuoden vaihteessa, kun Coutts tapasi Lapin yliopiston professoreita eräässä kansainvälisessä konferenssissa. Hän oivalsi, että Stratchlyden ja Lapin yliopistojen taidekasvatusopetuksessa oli paljon yhtäläisyyksiä. Pian sen jälkeen syntyi Erasmus-opiskelijavaihto taidealojen opiskelijoille ja opettajille. Sitä jatkui vuosien 2000–2009 ajan.

– Opiskelijavaihto hiipui, kun Stratchlyden yliopistossa painopiste alkoi kallistua vahvemmin tieteen ja bisneksen puolelle. Samalla kun taidekasvatuksellinen painotus alkoi löystyä, aloin itsekkin kaivata muutosta elämäni.

Päällimmäisenä oli kysymys siitä, voisiko hän vielä palata taiteen tekemisen äärelle. Oma taiteellinen työskentely oli ollut jäissä koko Stratchlyden yliopistossa työskentelyn ajan. Kaikki aika oli mennyt konferenssi-

paperien ja akateemisten julkaisujen kirjoittamiseen. Se oli tärkeintä ja arvokkainta.

– Vuosien aikana kadotin kosketukseni siihen, kuka minä olen taiteilijana. Niin tapahtuu monille taiteen alan opettajille sekä Skotlannissa että Englannissa. Taiteen tekemiseen ei riitä resursseja.

Se on Couttsin mukaan suurin ero Skotlannin ja Suomen yliopistojen välillä. Hän oli iloisesti yllättynyt huomattavasti, että Suomessa taiteen professorilta kysytään: millaista taidetta sinä itse teet?

– Arvostan Suomen järjestelmässä sitä, että opettajia kannustetaan jatkamaan oman taiteellisen työn tekemistä. Lapin yliopiston ansiosta pääsin takaisin juurilteni taiteilijana.

Haasteita ja hopeareunuksia

Maailman taidekasvatusjärjestön, InSEAn presidenttinäkin vaikuttava Coutts kävi Rovaniemellä viimeksi marraskuussa 2019. Kaipuu Lapin pääkaupunkiin on suuri – etenkin kuvankauniina talvipäivinä. Jo ennen pandemiaa Coutts teki paljon opetustöitä Skypea ja Zoomin kautta. Esimerkiksi opinnäytetöiden ohjaaminen on tapahtunut pääasiassa etämuotoisesti.

– Yksi haaste etäopetuksessa on siinä, että taidealojen ja etenkin soveltavan taiteen opiskelu tapahtuu fyysisen tekemisen kautta. Se on aspekti, jota on haastavaa saada mukaan netissä. Kun annan opiskelijoille tehtäviä, en näe prosessien edistymistä. Silloin täytyy vain toivoa parasta.

Toiveikkaasta asenteesta Coutts pyrkii pitämään kiinni myös pandemia-aikana. Asenne onkin perusteltu: nykyään tietoa on mahdollista jakaa ja yhteyttä pitää pitkienkin matkojen takaa. Vaikka etäopetus ei korvaa fyysisiä kohtaamisia ja työpajoja, ne ovat silti kätevä apuväline opetukseen.

– Olen optimisti. Pyrin näkemään kaikilla pilvillä hopeareunuksen. Ehkä jo marraskuussa pääsen käymään myös Rovaniemellä perinteisessä symposiumissa.

Couttsin kanssa juttellessa herää myös kysymys: miten opiskelijat pärjäävät skottiaksentin kanssa?

– Se ei ole ollut ongelma. Opiskelijat ovat todella kielitaitoisia ja kuuntelevat tarkkaavaisesti. Vaatii korkeintaan pari sessiota, että kaikki tottuvat aksenttiin. Minä taas en ole oppinut suomea vieläkään. Se on ihan mahdollon kieli, Coutts virnistää. ●

Vapaaana umpihangessa



Runsaslumiset talvet riemastuttavat koulutus- ja kehittämispalveluissa koulutuspäällikkönä työskentelevää Niina Alapurasta. Hän harrastaa syvän lumen moottorikelkkailua, jossa ajetaan erilaisissa maastoissa valmiiden reittien ulkopuolella. Parhaimmillaan olosuhteet ovat silloin kun maassa on vähintään metri lunta.

Niinaa viehättää kelkkailussa se, että kelkan ohjaaminen ja ympäristön seuraaminen vaativat herpaantumaton keskittymistä.

– Työasiat unohtuvat siinä tehokkaasti. Ajo käy myös liikunnasta, sillä syvässä lumessa ajetaan usein kelkka toisella kyljellä, toinen suksi ilmassa. Viimeistään sitten tulee hiki, kun kelkan ajaa kiinni hankeen ja alkaa äheltää sitä irti, Niina naurahtaa.

Myös vauhti innostaa, joskin Niina kokee syvän lumen ajon voivan olla rauhallisempaa kuin reittiajon, jota hän harrasti viime talveen asti.

– Väliillä voi pysähtyä ihaillemaan kavereiden ajoa ja temppeja sekä nauttimaan ulkoilmasta, kun tekemistä ei mitata ajetuilla kilometreillä.

Kelkkailu on kuulunut Niinan elämään lapsesta lähtien, ja nykyisin perheessä kelkkaillaan kolmen sukupolven voimin: kelkan sarvissa viihtyvät niin Niinan isä, sisarukset kuin 7-vuotias poikakin. Talvikauden aikana Niina ajaa vähintään kerran viikossa erilaisissa porukoissa.

– Perjantai-iltana puhelin alkaa piipata kyselyjä, kuka ajaa viikonloppuna, missä ja voiko liittyä seuraan. Pidän siitä, että kelkkailun piirissä ei katsota ikää, sukupuolta tai koulutustaustaa, vaan kaikilla on vain sama intressi, jonka parissa vietetään aikaa.

Syvän lumen kelkkailuun tarvitaan Suomessa maanomistajan lupa, ja näin ollen Niina kelkkailee paljon tutuissa maastoissa suvun mailla. Kevään tullen kelkkailijat siirtyvät usein lumen perässä myös pohjoisemmaksi niin kauan kuin lunta riittää. Lisäksi Niina toivoo tulevaisuudessa pääsevänsä käymään päiväreissuilla Ruotsissa, missä metsissä kelkkailu on vapaampaa.

– Parasta kelkkailu on kevätreissuilla pehmeässä lumessa, hienoissa maastoissa ja hyvässä porukassa auringon paisteessa, Niina kiteyttää.

TEKSTI SARI VÄYRYNEN
KUVAT SANTERI HAPPONEN

eskon puumerkki

RIPAUS LEMPEYTTÄ, KIITOS

Yliopistomme dosentin Matti Jutilan viimesykyinen blogiteksti ”Kyllä vika oli sinussa, rakas yliopisto” sai minut pohtimaan yliopiston ominaispiirteitä työpaikkana. Tieteentekijöiden blogissa julkaistussa tekstissään Jutila kertoo, miksi päätyi vaihtamaan yliopiston järjestötyöhön, tutkimuksen ja opetuksen palosta huolimatta. Kuten hän kuvaa, kilpailua ja määrällisiä tavoitteita korostavat nyky-yliopiston reunaehdot ovat alkaneet nakertaa myös yliopistotyön houkuttelevuutta.

Moni opetus- ja tutkimustyötä tekevä jakaa varmasti tunteen työnsä sisältöjen vetovoimasta. Kiinnostuksesta tutkimukseen, opettamiseen tai parhaimmassa tapauksessa molempiin lienee useampi meistä päätynyt töihin yliopistoon. Sisältöjen viedessä on vähemmälle pohdinnalle saattanut jäädä, millaiseen työpaikkaan sitä onkaan asettanut. Yliopistot ovat vähintäänkin erikoisia, jos nyt eivät suorastaan outoja työpaikkoja. Meillä voi esimerkiksi ”vieraila” tutkijana tekemässä talon töitä, kuitenkin ilman työsudetta ja tuon suhteen tarjoamia oikeuksia tai turvaa. Määräaikaisuuksien pitkät ketjut ovat enemmän sääntö kuin poikkeus, ja talon voimin pitkällekin koulutetuista asiantuntijoista ollaan surutta valmiita luopumaan. Samalla yliopistolla on vankkumaton usko omaan vetovoimaansa juuri työpaikkana, että tulijoita riittää nyt ja jatkossa.

Lapin yliopistossa viime vuosi oli monella tavalla poikkeuksellinen, mikä teki yliopistotyön erikoisuuksista näkyvämpiä. Rakenteen tuottamat haasteet valuiivat entistä suuremmin työyhteisöihin ja -ilmapiiriin. Työpaikkaan tuli epätietoisuutta, vaikeiden asioiden välttelyä, korostuneempaa kiirettä, huonoa kommunikointia ja jopa ristiriitoja. ”Hyvä” johtaminen hukkui iltaisin ja viikonloppuisin sähköpostiin kilahtaviin viesteihin. Paljon oli tehtäväksi, kuten aina, mutta liian harvoin muistettiin edes kuorruttaa viestiä kiitoksella. Julkisuudessa puhuttiin monin sanankääntein työstä ja sen arvostuksesta Lapin yliopistossa.

Kyllä, me olemme yliopisto. Sillä on väliä, kuinka me jokainen toimimme ja siten työpaikan ”rakentaminen” on kaikkien asia. Kuitenkin, minun sanomani kiitos tai käytävällä huikattu hei ei lopulta riitä muuttamaan isompaa kuvaa – sitä, millainen paikka Lapin yliopisto on tehdä töitä. Organisaation vahvuutta lienee, että isompienkin myllerryksen keskellä muistetaan myös ne pienet suuret asiat. Palo opetukseen ja tutkimukseen kantaa vain johonkin asti, sen lisäksi tarvitaan vähintäänkin ripaus lempeyttä.

” Yliopistot ovat vähintäänkin erikoisia, jos nyt eivät suorastaan outoja työpaikkoja.

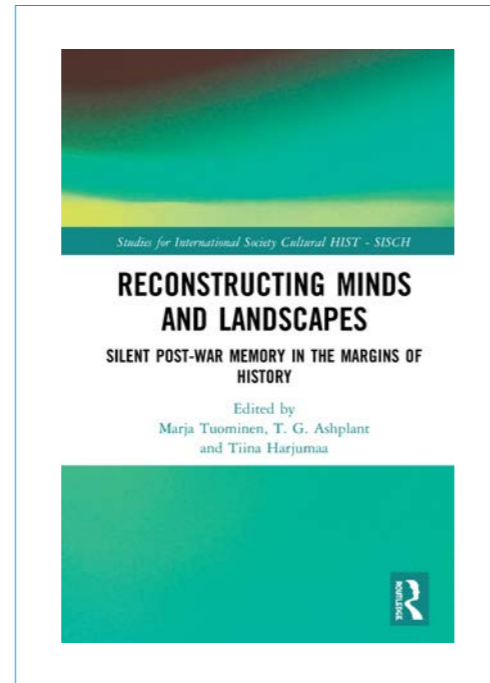
HEIDI SINEVAARA-NISKANEN
Yliopistonlehtori, kasvatustieteiden tiedekunta

MARJA TUOMINEN, T. G. ASHPLANT & TIINA HARJUMAA (TOIM.)

RECONSTRUCTING MINDS AND LANDSCAPES

Silent Post-War Memory in the Margins Of History

Routledge 2021



TEKIJÄN KOMMENTTI:

Lappi, lappilaiset, Lapin sota ja laajemmin pohjoinen ja pohjoisuus ovat olleet pitkään historiankirjoituksen marginaalissa, kuten tutkimushankkeen johtaja, kulttuurihistorian professori Marja Tuominen on todennut. Olemme tutkimusryhmän ja -verkoston parissa saaneet iloksemme huomata, että 2010-luvulla akateeminen historian-tutkimus ja yleinen keskustelu ovat kiinnittäneet näihin teemoihin aiempaa enemmän huomiota. Lapin yliopiston ja kulttuurihistorian oppiaineen tutkimushankkeet ja julkaisut ovat olleet tekemässä kyseisiä aiheita näkyviksi ja tunnetuiksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Lisäksi olemme toteuttaneet yhtä tutkimushankkeen keskeisistä tavoitteista – tuoda tutkimustietoa niiden pariin, joita se koskee – pitämällä kaikille avoimia näyttelyitä, seminaareja, luentoja ja laatimalla yleistajuisia tekstejä sanomalehtiin ja muihin laajalevikkisiin julkaisuihin.

TIINA HARJUMAA, kulttuurihistorian yliopisto-opettaja ja väitöskirjatutkija

Kirja on yksi lukuisista vuonna 2012 alkaneen FEENIKS – Taide ja kulttuuri osana Lapin sodan jälkeistä henkistä ja materiaalista jälleenrakennusta -tutkimushankkeen hedelmistä. Hankkeen suomenkielinen teos Lappi palaa sodasta – Mielen hiljainen jälleenrakennus (toim. Marja Tuominen & Mervi Löfgren) julkaistiin vuonna 2018.

Kansainväliselle lukijakunnalle suunnattu koomateos pohjautuu Lapin yliopistossa elokuussa 2014 pidettyyn konferenssiin Reconstructing Minds: The Ethics of Post-War Memory and Recollection. Kirjan alussa taustoitetaan Lapin sodan jälkeistä historiallista, yhteiskunnallista ja kulttuurista aikaa ja paikkaa. Kokonaisuutena teoksessa tarkastellaan muun muassa kansallisten narratiivien muutosta ja hajaannusta, naisten ja lasten kokemuksia, visuaalisia kertomuksia sodasta sekä kulttuurisen jälleenrakennuksen ylisukupolvisuutta. Teoksessa ovat mukana sekä pohjoinen ja lappilainen näkökulma että kansainvälisten tutkijoiden artikkeleita keskeisiin teemoihin liittyen.

OUTI LAITI

OLD WAYS OF KNOWING, NEW WAYS OF PLAYING

The Potential of Collaborative Game Design to Empower Indigenous Sámi

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 302
Lapin yliopisto 2021



Alkuperäiskansat ovat kautta aikojen leikineet, pelanneet ja luoneet itse uusia pelejä, ja näin on myös saamelaiskulttuurissa. Peliteollisuuden historiassa alkuperäiskansat ovat kuitenkin olleet useimmiten objekteja: mystisiä shamaaneja ja poppamiehiä, jotka auttavat pelien valkoisia sankareita.

Alkuperäiskansakulttuureissa digitaalisille peleille on suuri tarve esimerkiksi kielenelvytyksen näkökulmasta. Tämä tarve yhdessä resurssipulan kanssa painaa alkuperäiskansoja peliteollisuudessa kulttuurikonsultin rooliin, jolloin pelinkehittämisen opit jäävät kulttuurin ulkopuolelle.

Saamelaisia digitaalisia pelejä on olemassa tällä hetkellä vähän, ja ratkaisuja kaivataan. Väitöstutkimuksessa tarkastellaan, millaisia mahdollisuuksia pelinkehitystapahtumat tarjoavat saamelaisten kulttuuriselle itseilmaisulle. Entä millainen on digitaalisten pelien välittämä kuva saamelaiskulttuurista – kuka kuvan piirtää, ketä varten ja kenen ehdoilla?

VÄITTELIJÄN KOMMENTTI:

Tutkimusta tehdessäni olen saanut olla mukana kahdessa kulttuurilähtöisessä pelinkehittämistapahtumassa Utsjoella. Sain tavata pelinkehittäjiä ympäri maailman ja istua heidän kanssaan laavussa –38 asteen pakkasessa revontulten loimutessa taivaalla. Erityisesti jäi mieleeni tämä kyseinen laavu – kankaalla peitetty tilapäinen asumus – joka oli lainattu norjalaisesta kirjastosta erään järjestäjän kirjastokortilla. Se kuvaa tutkimukseni erityisyyttä.

Saamelaiset ovat tarinankertojakansaa, ja voimaannuin kirjoittaessani tämän tarinan. Saamelainen tarina polveilee ja rönsyilee varsinaisesta ydintarinasta sivupoluille aina kuulijakunnan kiinnostuksen sekä kertojan persoonan mukaan. Jos ajattelen, että väitöskirjani on vain yksi oksanhaara tai sivupolku omassa pelien ympärille kiertyvässä tarinassani, ydintarinani jatkuu vielä tämänkin jälkeen. Entäpä saamelaiset pelit? Se on tarina, joka jatkuu omia polkujaan pitkin.



OUTI LAITI

Projektipäällikkö ja Suomen pohjoisimman elokuvateatterin teatterisuunnittelija

- Insinööri (AMK), kasvatustieteen maisteri ja kasvatustieteen tohtori
- Vuonna 2020 Gamesindustry.biz nimesi Laitin sadan merkittävän pelialan toimijan joukkoon globaalisti (GI100 Game Changers)
- Yksi Sami Game Jamin (2018) järjestäjästä

K I D E

käytävägallup

digi

Koonnut
SARI VÄYRYNEN

Gallupin vastaukset koottiin yliopiston intranetissä yliopiston henkilökunnalta ja opiskelijoilta.

Etätyöskentelyn ja -opiskelun kerrotaan usein haastavan yhteisöllisyyttä. Mikä luo sinulle yhteisöllisyyttä työssä ja opinnoissa?

Yhteiset
viikoittaiset
palaverit

Säännölliset
etätapaamiset,
"aamukahvit" työporukan
kanssa kerran viikossa.
Mahdollisuus näissä
tapaamisissa puhua myös
vähän ohi työasioista.

Yhteinen tekeminen ja
kokeminen. Vapaamuotoinen
yhdessäolo synnyttää
luottamusta ja
yhteenkuuluvuutta, jolloin
työtkin sujuvat paremmin.

Arkisten asioiden
jakaminen,
virtuaalisesti ja
livenä. Yhteinen
tekeminen.

Yhteiset tavoitteet,
niistä keskustelu ja
yhteisten toimien
rakentaminen
tavoitteiden
saavuttamiseksi

Oikeudenmukaisuus, hyvät
käytöstavat. Yhteydenpito
työkavereihin. Myös
esimies voisi pitää
yhteyttä työntekijöihin
säännöllisesti,
henkilökohtaisesti, mutta
ei pidä. Ei uskalla kysyä
keltään kuulumisia.

Jos johtajat tekisivät
kaikkia koskevan
työnjaon, eivätkä
vain kaveripiiriin

Saa olla
oma ittensä

Yhteisöllisyyttä työssä luo se,
kun on työtovereiden kanssa
yhteydessä ja tietää, että
kaikilla muillakin on sama
tilanne ja voimme tsemppata
toisiamme jaksamaan.
Etätyöaikana olen huomannut,
että työtoverit tarjoavat
kiireisessä työtilanteessa apua
ja tsemppaavat jaksamaan.

Työyhteisön avoimuus,
olla kiinnostuneita,
arvostetaan, autetaan,
välitetään ja opitaan
toinen toisiltamme. Ollaan
fyysisestä välimatkasta
huolimatta kuitenkin
henkisesti lähekkäin :)

Inspiroivat
keskustelut
kollegoiden
kanssa
kahvikupin
äärellä

Eiköhän meille kaikille ole tärkeää, että
joku joskus kysyy: "Mitä sinulle kuuluu?"
Onnistuu etänäkin. Kohtaamisen paikkoja
myös verkkoon. Hyvän mielen digikaffet,
joissa voisivat vieraila kaikki, jotka mukaan
mahtuvat. Jollekin pientä spiiikkausta, niin
kannustaa vuorovaikuttamaan. Diginä
voi olla jopa enemmän kohtaamista kuin
ns. vanhassa normaalissa. Hyvä muistaa
myös, että osa meistä ei tarvitse enempää
sosiaalista kuin mitä milloinkin tarjolla on.

Mihin työssä tarvitaan
yhteisöllisyyttä? Tai jos
tarvitaan, niin yhteisöllisyyttä
mihin? Kaipaani työssäni
yhteisöllisyyttä hyvin toimiviin
työkäytäntöihin, siihen, että
tiedän, kuinka asiat tulisi hoitua
ja että voin myös luottaa siihen,
että ne hoituvat.

Kannustava ja positiivinen
vuorovaikutus vaikkapa
ryhmätyössä. Harvoin tätä
pääsee todistamaan, mutta
se todella sitoo yhteen,
kun pyritään löytämään
samankaltaisuuksia
ihmisten välillä ja
ymmärtämään toinen toista.

Ruuhkaa IT-palveluissa

Lapin yliopistolla, Lapin ammattikorkeakoululla ja Rovaniemen koulutuskuntayhtymällä on yhteiset informaatiotekniikka- eli IT-palvelut. Milloin heillä on kiireisintä?

Tarkastelujakso: 2.3.2020–2.3.2021

Lähde: Service Now -palvelunhallintajärjestelmä (1.6.2020–2.3.2021) ja Microsoft System Center Service Manager -palvelupyntöjärjestelmä (2.3.–31.5.2020)

Ajankohta	Palvelupyntöjen määrä (kpl)
Kiireisin kuukausi Elokuu	1 280
Kiireisin viikko viikko 2	381
Kiireisin päivä torstai 7.1.2021	107
Kiireisin tunti klo 8–9 torstaina 7.1.2021	17

Voimapaikkani



TUULIMURKKA

Syntyperäisenä rovaniemeläisenä voimapaikkani on luonnollisesti Ounasvaaralla. Se on minulle korvaamattoman arvokasta lähiluontoa, jossa voi käydä myös kiireisen arjen keskellä. Oukulla on lupa urheilla stressit pois, ihailla vaihtuvia vuodenaikoja ja ihmetellä sitä ajatusta, että se oli joskus rantaviiva.

Ounasvaara on myös erinomainen paikka kokea ystävien kesken. Korkeiden puiden ja jääkauden merkkien ympäröimänä onkin käyty joitain elämäni tärkeimpiä keskusteluja. Historia on vahvasti läsnä, mutta Ounasvaarassa kiehtoo myös sen tulevaisuus. Ja meille rovaniemeläisille tyypilliseen tapaan se, jos mikä, vasta herättääkin tunteita ja pitää myös kahvipöytäkeskustelut vilkkaina.

MIIKKA KERÄNEN,
Pääsihteeri (vs.), Lapin yliopiston ylioppilaskunta

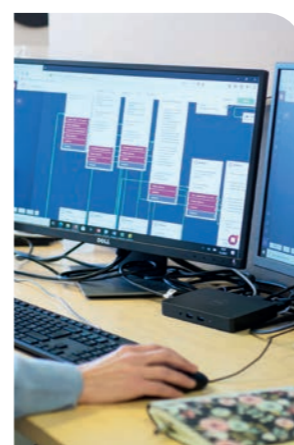
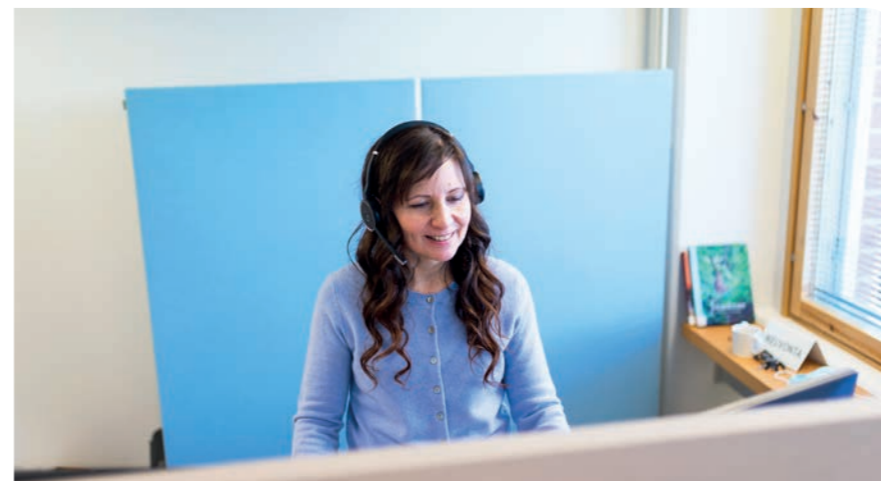
TYÖPÄIVÄNI

Työntekijä:

Heidi Minkkinen,
tietoasiantuntija

Työpaikka:

Kirjasto, Lapin yliopiston
päärakennus



” Antoisa päivä sisältää monialaista kehittämistä, uuden oppimista ja kontakteja asiakkaisiin. Saan kehittää ja tehdä asioita, jotka innostavat aidosti.

KUVAT ELLI ALASAARI

Tietoasiantuntijan päivä

8.15 Työpäivä alkaa yhteydenotoilla. Syvennyn vastaamaan opettajalle sähköpostiviestiin. Keskustelemme hänen kanssaan opetuksen sisällöstä ja päätämme hankkia e-kirjan. Huolehdin sen saatavuudesta LUC-Finnassa.

9.00 Osallistun LUC-Finnan kehitystyöhön Teams-alustalla. Sovin seuraavalle päivälle tiedonhaunohjauksen tutkijan kanssa. Ohjaus sovitaan pidettäväksi verkossa etänä.

9.30 Viestintätiimin tapaamisessa päätämme blogijutusta ja päivitämme ajankohtaiset tiedotteet.

10.30 Lounaalle kävellessäni huomaan, että Tutkitun tiedon teemavuosi -kirjanäyttelystä on mennyt kirja lainaan. Se saa ajatukseni tuleviin projekteihin teemavuoden varalle.

12.00 Amkit-konsortion kokous avoimista oppimateriaaleista on etänä. Asetamme kollegojeni kanssa pedagogiset tavoitteet työstämillemme materiaaleillemme. On hienoa tehdä työtä yhdessä, koska silloin saa tarvitsemaansa vertaistukea.

13.00 Chatti-botin testausta ja rakentamista iltapäivän opetustunteja odotellessa.

14.10 Kahvitauon aikana keskustelemme verkossa leviävästä disinformaatiosta.

14.30 Iltapäivän opetustunnit alkavat ajallaan. Koittaa suosikkihetkeni, luovan ajattelun aika: miten lähestyä tiedonhaun aihetta hakutermein. Palautteen avulla kannustan yli tietotulvan. Kun puhun opiskelijoille tiedon arvioinnista, huomaan, että kaikki apu on tervetullutta. On osattava erotella luotettavat lähteet ja arvioida tiedon alkuperä. Lopulta on aika päästää opiskelijat löytämään tietoa.

16.00 Työpäivä päättyy.

hiutaleita

KALLE LAMPELA

Kuvataiteen apulaisprofessori,
taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

» Enemmistö marssii
juhlasaliin.

ERIVARVOISTAVAT KATSOMUSJAOTTELUT KOULUISSA

On aivan tavallista, että lapset jaetaan kouluissa erilaisiin ryhmiin, kuten a- ja b-luokkiin tai oppiaineryhmiin. Yksi opiskelee ranskaa, toinen venäjää. On kuitenkin yksi jaottelu, joka ei perustu oppiaineisiin tai lasten määrään. Se perustuu vanhempien maailmankatsomukseen.

Kun evankelisluterilaisesta seurakunnasta tullaan pitämään jumalanpalvelusta koululle, seurakuntaan kuulumattomat lapset viedään johonkin toiseen tilaan. Enemmistö marssii juhlasaliin.

Seurakunnalla on käytännössä vapaa pääsy kouluihin ja päiväkoteihin. Tilaisuuksia piisaa jumalanpalveluksista pyhäkouluihin ja rippikouluinfoihin. Siis edelleen. Vuonna 2021, jolloin uskontokuntiin kuulumattomia on väestöstä melkein kolmannes ja vastaavasti uskontojen ja maailmankatsomusten kirjo on tosiaasia.

Tällä hetkellä evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen seurakuntaan kuulumattomat lapset voivat halutessaan osallistua uskontotunneille, mutta seurakuntien jäsenet eivät voi osallistua elämäntutustumustunneille.

Nettilomakkeissa kysytään arkaluontoisia ja yksityisyyden suojaa nauttivia tietoja seurakunnan jäsenyydestä tai lapsen osallistumisesta uskontotunneille tai elämäntutustumustiedon tunneille. Sarakkeessa lukee ”uskonto”, ikään kuin jokaisella sellainen pitäisi olla. Näin ”väestökisterikin” käy uskonnosta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on linjannut, että uskonnonvapauden kuuluu myös yksilön oikeus olla tuomatta esiin omaa vakaumustaan. Nykytilanteessa julkinen valta kuitenkin pakottaa ihmiset antamaan ilmi oman vakaumuksensa.

Maailmankatsomus on jokaisen oma asia. Mikäli vanhemmat kokevat uskontonsa tärkeäksi, he voivat käydä lastensa kanssa jumalanpalveluksissa. Koulun tehtävänä ei ole sitouttaa lapsia uskontoon. Koulun tulee olla vapaa uskonnollisesta ja poliittisesta vaikuttamisesta.

Elämäntutustumustiedon avaaminen kaikille valittavaksi oppiaineeksi olisi yksi askel kohti yhdenvertaisempaa kouluarkea. Valitettavasti se ei vielä poistaisi uskonnonopetuksen valuvikaa saati ratkaisisi uskonnollisten tilaisuuksien vuoksi toteutettavia erotteluja meihin ja muihin. On vihdoin ymmärrettävä, että koulu ei ole jumalanpalvelusten ja seurakunnan päivänavausten paikka.



ARCTA
ARCTICART&DESIGNLABS

Arktisen muotoilun osaamiskeskus ARCTA kokoaa yhteen muotoilun tekijät, tutkijat ja hyödyntäjät. Tarjoamme asiantuntijuutta, laajan yhteistyöverkoston sekä matalan kynnyksen muotoilupalveluita. Tuemme innovaatioista syntyvää liiketoimintaa ja mahdollistamme tehokkaan tuotekehityksen.

Palvelumme on suunnattu erityisesti pohjoisen startup- ja pk-yrityksille sekä julkisille palveluille. Palveluiden pääasiallisina tuottajina toimivat monialaiset ja luovat opiskelijat yhdessä ammattilaisten kanssa.

Toimimme Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan alaisuudessa ja tiloissa, joihin kuuluu mm. yhdeksän erilaista muotoilulaboratoriota, kuten palvelumuotoilu-ympäristö, pikamallilaboratorio sekä video-, audio ja VR-studiot. Laboratorioita käytetään opiskelijoiden toimeksiantojen kautta.

www.arcta.fi

arcta@ulapland.fi

Katso
esittelyvideo:





LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

PL 122 | 96101 ROVANIEMI

Sopimus 881414

Tutkitun tiedon
teemavuosi
2021

KIDE ON MUKANA TUTKITUN TIEDON TEEMAVUODESSA

Tutkittu tieto avaa maailman täynnä mahdollisuuksia.
Se yllättää ja innostaa ajattelemaan uudella tavalla.
Tutkittu tieto luo uskoa tulevaan epävarmoinakin
aikoina, ja auttaa ratkomaan omaan arkeemme ja koko
ihmiskunnan tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Tutkitun tiedon teemavuonna 2021 kotimaiset toimijat
tuovat yhdessä tutkittua tietoa meille kaikille. Tutkitulle
tiedolle on tilaa – nyt, jos koskaan.

tutkittutieto.fi